

**OSMANLI TAŞRASINDA BİR CEZA İNFAZ KURUMU: MUT
HAPİSHANESİ ÖRNEĞİ (1890-1920)**
**AN EXECUTIVE INSTITUTION IN THE OTTOMAN
COUNTRYSIDE: THE CASE OF MUT PRISON (1890-1920)**

Mustafa DAĞ

Arş. Gör., Harran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
mustafadag@harran.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0003-4571-8115>

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi | ETU Journal of Social Sciences Institute
S.15, Ekim| October 2022, Erzurum
e-ISSN: 2717 - 8706

Makale Türü | Article Types : Araştırma Makalesi | Research Article
Geliş Tarihi | Received Date : 09.06.2022
Kabul Tarihi | Accepted Date : 21.09.2022
Sayfa | Pages : 167-201
 : <http://dx.doi.org/10.29157/etusbed.1128525>

<https://dergipark.org.tr/etusbed>

This article was checked by

✓ iThenticate

OSMANLI TAŞRASINDA BİR CEZA İNFAZ KURUMU: MUT HAPİSHANESİ ÖRNEĞİ (1890-1920)

Mustafa DAĞ

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ETÜSBED), S. 15, Ekim 2022, Sayfa: 167-201

ÖZ

Mut Hükümet Konağı altında hapishane olarak kullanılan mekân, fiziki şartları itibarıyla hapishane vasfından uzak olmakla birlikte daha çok zindan (mahbes) olarak kullanılmıştır. Bu nedenden dolayı İçel İli Mutasarrıflığı tarafından merkezi yönetimden bir hapishanenin inşa edilmesi istenmiştir. Bu talebe 1914 yılında cevap verilerek inşa çalışmaları başlatılmıştır. Bu çalışmada Mut Hapishanesi'nin fiziki yapısının ıslahına yönelik tadilat çalışmaları, mahkûmların tutukluluk türlerinin ve suç türlerinin dağılımına dair incelemelerde bulunulmuştur. Ayrıca hapishanede bulunan mahkûmların sağlık durumları, yiyecek ihtiyacının karşılanması ve hapishane görevlilerine dair bilgiler aktarılmıştır. Çalışmada Mut Hapishanesi'ne odaklanılarak imparatorluk genelinde hapishanelere yönelik devam eden reform çalışmalarının kazaya yansımaları incelenmeye çalışılmıştır. Genel olarak 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarını kapsayan çalışmada Başbakanlık Osmanlı Arşivi ile telif eserlerden istifade edilmiştir. Çalışma neticesinde, kazada mahbes veya zindandan modern hapishaneye geçiş aşamasında zorlukların yaşandığı, yapının barınma açısından yetersiz olmasının yanı sıra sıhhi açıdan da elverişli olmadığı saptanmıştır. Görevli hapishane personelinin ise nicelik ve nitelik açısından yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Hapishanenin fiziki yapısının ıslahına yönelik mahalli ve merkezi yönetim tarafından sağlanan bütçelerle giderilmeye çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Osmanlı İmparatorluğu, Hapishane, Tevkifhane, Mut, Mahkûm.

AN EXECUTIVE INSTITUTION IN THE OTTOMAN COUNTRYSIDE: THE CASE OF MUT PRISON (1890-1920)

ABSTRACT

Although the place used as a prison under the Mut Government House is far from being a prison due to its physical conditions, it was mostly used as a dungeon (mahbes). For this reason, a prison was requested from the central government by the Icel Province Governor's Office. This demand was answered in 1914 and construction works were started. In this study, the renovation works for the improvement of the physical structure of the Mut Prison, the distribution of the prisoner's detention types and the types of crimes were examined. In addition, information about the health status of the prisoners in the prison, meeting their food needs and prison staff were given. In the study, the reflections of the ongoing reform efforts towards the prisons throughout the empire were tried to be examined by focusing on the Mut Prison. In the study covering the end of the 19th century and the beginning of the 20th century in general, the Prime Ministry Ottoman Archives and copyrighted works were used. As a result of the study, it was determined that there were difficulties in the transition from a prison or dungeon to a modern prison in the qazas, and the building was not suitable for sanitary reasons as well as inadequate in terms of shelter. It has been determined that the prison personnel on duty are insufficient in terms of quantity and quality. It has been tried to be eliminated with the budgets provided by the local and central government for the improvement of the physical structure of the building.

Keywords: Ottoman Empire, Prison, Detention Center, Mut, Prisoner.

Giriş

Haps Arapça kökenli kelime olmakla birlikte alıkoyma, bir yere kapatma, salıverme, tutma veya zapt etme anlamına gelmektedir (Daşcıoğlu, 2017: 316; Akın, 2011: 24; Gönüllü, 2011: 351). Arapça kökenli olan hane ise ev, beyt, dâr veya mesken anlamına gelmektedir. Haps-hane¹ ise hapsolunan yer, hapsolunacak kişilerin tutulduğu yer veya modern anlamda cezaevi² anlamına gelmektedir (Devellioğlu, 2010: 35-37). Devlet yapılanmasının oluşumundan önce suç işleyen kişilerin karşısında sadece yakınları veya mağdur olan kesim dururken devlet mekanizmasının oluşumu ile suçu işleyen kişinin önlenmesi veya cezalandırılması görevi kamu tarafından üstlenilmiştir (Yılmaz, 2019: 1412). Erken dönemlerde kişiyi işlemiş olduğu suç karşısında özgürlüğünden alıkoyma veya bir yere hapsedme eyleminin daha çok uzun bir süre suçluyu cezalandırma yöntemi olarak değil de şahsın suçunun kesinleşip cezasının verilmesine kadar alıkonulması olarak görülmüştür (Şimşek, 2017: 144). Nitekim İslam hukuku açısından da Hz. Muhammed döneminde hapsin bu nitelikte görüldüğü ancak hapsin bir ceza aracı olarak kullanılması Hz. Ömer döneminde uygulanmaya başlandığı tespit edilmiştir (Bardakoğlu, 1997: 55).

İlkçağlardan itibaren ilkel biçimde de olsa hapishanelerin kullanıldığı görülmektedir. Hapis cezasının ilk olarak kilise hukuku tarafından kabul görmesinden dolayı Avrupa kıtasında ilk hapishanelerin kilise manastırları bünyesinde kurulduğu saptanmıştır (Özçelik, 2011: 17-18). Bu bağlamda günümüz modern anlamda ilk hapishane 1595 yılında Hollanda'nın Amsterdam şehrinde kurulmuştur (Artuk ve Alşahin, 2016: 157).

Osmanlı İmparatorluğu'nda ise ilk dönemde hapis cezası yaygın olarak uygulanmamıştır. Daha çok suçlu bulunan veya ağır suçlardan mahpus olan kişilere 16. yüzyıldan itibaren kürek veya prangaya vurma, 17. yüzyıldan itibaren ise kalebendlik³ gibi cezaların verildiği tespit edilmiştir (Sunay, 2018: 44; Hanılçe, 2020: 410; Güneş, 2017: 65). 19. yüzyılın ortalarına doğru ise daha önceki dönemlerde olduğu gibi suç işleyen mahkumlara hadd, kısas, sürgün, zindana atma, diyet ödeme veya idam gibi cezalar verilmektedir (Köse, 2007: 113; Tanış, 2018: 143; Tekin, 2006: 66). Bu gibi suçluların tutuldukları yerlere ise

¹ Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. yüzyıla kadar hapishane kavramı yerine zindan kavramı kullanılmıştır (Süle, 2019: 30).

² Aydınlanma Çağı'nda ceza hukuku alanında meydana gelen gelişmelerden esinlenen cezaevi kavramı Fransız Devrimi ile birlikte ortaya çıkmıştır (Toumarkine, 2007: 33-34).

³ Şahsın aynı suçu tekrar işlemesi neticesinde kaleye hapsedilmesi veya kale içerisinde bulunan zindana atılması olarak bilinen kalebentlik cezası ta'zir cezalarından biridir; (Balı, 2021: 15; Avcı, 2004: 121-122; Parlakoğlu, 2018: 13)

genel olarak mahbes (zindan)⁴ veya tomruk⁵ adı verilmiştir (Adak, 2006: 32-33). Mahbesler genel olarak farklı amaçlar için inşa edilip sonradan mahkumların barınması için tahsis edilmiştir (Eren, 2013: 95). Osmanlı hukukunda klasik çağda zindan veya mahbesler ceza infaz kurumu olarak değil de daha çok mahkûmun suçunun tespitine dair karar verilinceye kadar tutulduğu mekanlar olarak nitelendirilmiştir (Öntuğ ve Yılmaz, 2021: 58; Yıldız, 2002: 17). Bu bağlamda imparatorlukta kayıtlara geçmiş ilk hapis olayı Yıldırım Bayezid döneminde meydana gelmiştir. Padişahın Rumeli seferine çıkışını fırsat bilen Karamanoğlu Alâeddin Bey Hamid bölgesini yağmalamıştır. Bölge halkının şikâyeti üzerine Karaman üzerine yürüyen Bayezid, Germiyanoglu Yakup ve Hisar Bey'i tutuklayarak İpsala'da bulunan zindana attırmıştır (Öztürk, 2010: 101-102).

Hapishane kavramı Osmanlı'da Tanzimat'la hukuki özellik kazanmıştır (Demiryürek, 2016: 552). Hükümet konaklarının altında (Yıldız, 2012: 328), kale, saray ve tophane gibi binalarda bulunan mahbeslerde düzenlemelerin yapılması için 1856 yılında yayınlanan Islahat Fermanı ile ıslah edilmesi için çalışmalar başlatılmıştır (Arslan, 2019: 739). XIX. yüzyılın ortalarına gelindiğinde ise ıslah edilen bu mahbesler hapishane olarak isimlendirilmeye başlanmıştır (Temel, 2009: 111-113). Hapishanelerin ortamlarının iyileştirilmesi amacıyla 1840,⁶ 1851 ve 1858 yıllarında düzenlemeler yapılmıştır (Türkkan, 2020: 264; Olpak Koç, 2020: 608).

İlk ciddi düzenlemeler ise II. Abdülhamit döneminde Ceza Kanunları ile ilgili yapılmıştır (Tekin ve Özkes, 2008: 189). Bu düzenlemelerden biri de 20 Mayıs 1880 tarihinde 97 madde olarak *Tevkifhane ve Hapishaneler Nizamnamesi* adıyla yayınlanan bir nizamnameyle gerçekleşmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 31/82; Tan, 2020: 1059). Bu düzenlemeyle birlikte hapishaneler Adliye Nezareti bünyesinden alınarak Dahiliye Nezareti'ne bağlanmıştır (Saner, y.y: 186-187). Hazırlanmış olan bu nizamnameyle birlikte hapishaneler; hapishane, tevkifhane ve hapishane-i Umumi olarak üçe ayrılmıştır. Böylece hapishanelerin vilayet, liva ve kazalarda açılması sağlanmıştır (Demirbaş, 2010: 32). Hapishanelerde bulunan tutuklu, hükümlü kadın ve erkekler için uygulanan hükümler 1880 yılında hazırlanıp (BOA. DH. MB. HPS. 79/30) 1917 yılında yürürlüğe giren *Memalik-i Mahrusay-ı Şahane'de bulunan Tevkifhane ve Hapishanelerin Dahili*

⁴ Mahbes daha çok suçlunun kaçmasını engellemek amacıyla az da olsa korunaklı bir yerdir. Suçluların ise el ve ayakları kayış, zincir veya pranga ile bağlanmaktadır. Zindana atılan kişilere ise zindan-gir, zindancıyla zindani denilmektedir; (Bilirli, 2018: 93; Güneş, 2016: 84).

⁵ Tevkifhane yerine kullanılan eski bir tabirdir (Pakalın, 1993: 511).

⁶ Ceza Kanunname-i Hümayunu adıyla düzenleme yapılmıştır (Tüzün, 2021: 1939)

İdarelerine Dair Nizamname Layihası'nda yer almaktadır (Şen, 2007: 32; Atar, 2011: 88).

Hapishanelerle ilgili yapılan düzenlemeler İttihat ve Terakki hükümeti döneminde de devam ettirilmiştir (Tamgörgü, 2020: 483). Bu bağlamda 1911 yılında *Hapishaneler İdare-i Umumiyesi* kurularak (Demirkol, 2012: 89-90) 31 Ağustos 1911 tarihinde tüm vilayetlere idarenin kurulduğu bildirilmiştir (BOA. DH. MB. HPS, 144/102). Kurulan bu idare ise Dahiliye Nezareti'ne bağlanmıştır. Ancak 1 yıl sonra Nisan ayı 1912 yılında değişikliğe gidilerek idare *Mebani-i Emiriye ve Hapishaneler İdaresi Müdüriyeti* adını almıştır (Yıldız, 2015: 101). Bu bağlamda hapishanelerin fiziki yapı ve sıhhi açıdan iyileştirilmesine yönelik yapılan tüm çalışmalara rağmen uzun süren savaş ve mali durumdan dolayı istenilen başarı elde edilememiştir. 1918 yılına gelindiğinde ise Dahiliye Nezareti imparatorluğun birçok bölgesinde hapishane ve tevkifhanelerin ıslahına yönelik çalışmaları devam ettirmiştir. Bu bağlamda İstanbul, Üsküdar, Bursa, İzmir, Balıkesir, Eskişehir ve Adana vilayetinde de ıslahat faaliyetlerine devam edilmiştir. (BOA. DH. MB. HPS. 79/30). Bu doğrultuda Adana vilayetine bağlı olan Mersin sancağı sınırları dahilinde bulunan Mut kazasında da bir hapishanenin faal olduğu, ıslahına yönelik çalışmaların 1890 yılından itibaren yapılmaya başlanıldığı tespit edilmiştir.

1. Mut Hapishanesi'nin Fiziki Yapısı ve Islah Çalışmaları

Mut Hapishanesi ile ilgili en erken bilgilere 27 Kasım 1890 tarihli arşiv belgesinde rastlanılmıştır. Metnin içeriğine bakıldığında ise kaza dahilinde kadınlara mahsus bir hapishanenin olmadığı anlaşılmaktadır. Bölgede kadınlar için hapishane ile tevkifhane inşa edilene kadar tutuklu bulunan kadınların vilayet veya liva merkezlerine gönderilmeleri hususundaki karar Şûra-yı Devlet tarafından kazaya iletilmiştir (BOA. DH. MKT. 1804/125). 1898 yılına gelindiğinde ise Mut Hükümet Konağı⁷ altında yer alan hapishanenin tamir edilmesine yönelik girişimlerde bulunulmuştur. Bu girişimden hareketle Mut kazasında ayrı bir hapishane binasının bulunmadığı söylenebilir. Bu duruma Anadolu vilayetlerinin genelinde karşılaşılmıştır. Bu bağlamda Malatya Sancağı Hapishanesi örnek gösterilebilir. Nitekim 1874 yılından itibaren hapishane için kullanılan binanın askeri amaçlı inşa edilmiş olduğu, belirli bir süre bu amaç doğrultusunda kullanıldıktan sonra hapishaneye dönüştürüldüğü tespit edilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. 42/35; Dalyan, 2018: 1371). Adana vilayeti

⁷ Konağın ne zaman inşa edilip yıkıldığıyla ilgili bilgi elde edilmemekle birlikte 1901 yılına ait vilayet salnamesinde Mut kalesinin çarşıya bakan tarafında burçlara bitişik şekilde inşa edildiği belirtilmiştir (Umar, Can, 2019: 539).

sınırları içerisinde bulunan Mersin ve Cebel-i Bereket sancakları dahilinde Hamidiye, İslâhiye, Hassa, Osmaniye, Bahçe, Ermenek, Kars ve Haçin gibi bölgelerde yer alan hapisane ve tevkifhanelerin yeniden inşa edilmesi, İçel İli sancak merkezi ile Kozan, Payas, Mut ve Anamur kazalarında bulunan hapisane ve tevkifhanelerin ise tamir edilmesi ve ek ilavelerin yapılması hususunda 26 Mayıs 1898 tarihinde talepte bulunulmuştur. Bu talebe karşılık merkezi yönetim ilgili hapisanelerin keşif evraklarını istemiştir. Ancak Mut kazası ile Anamur ve Payas kazalarında bulunan hapisane ile tevkifhanelerin keşif evraklarının ve haritalarının gönderilmemesinden dolayı bu yönde herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Diğer yapıların ise yeniden inşa veya tamirat çalışmalarının başlatılmasına yönelik izin verilmiştir (BOA. DH. TMİK. S. 23/40).

Hapishanenin mevcut fiziki yapısının ıslahına yönelik çalışmaların yanı sıra mevcut yapıya ek olarak yeni odaların inşası için de girişimlerde bulunulmuştur. Bu girişimlerden ilki 1902 yılında gerçekleşmiştir. 2 Haziran 1902 tarihinde Dahiliye Nezaretî'ne çekilen telgrafla İçel İli Mutasarrıflığıyla yapılan yazışmalar neticesinde kaza hapishanesinin ıslahına yönelik gerekli evraklar hazırlanıp bu yönde girişimlerde bulunulmasına rağmen henüz bir cevabın alınmadığı belirtilmiştir (BOA. DH. TMİK. S. 40/9). 26 Ağustos 1902 tarihinde Zaptiye Nezaretî'ne çekilen telgrafta tadilat için gerekli olan ancak eksik olduğu tespit edilen evrakların tamamlanmasıyla birlikte Adana valiliğine iletilmiştir. Adana vilayetinden merkeze gönderilen evraklar Dahiliye Nezaretî'nce kurulan komisyon tarafından incelendikten sonra tamirat için gerekli olan izin verilmemiştir (BOA. DH. TMİK. S. 38/8). Ancak 1910 yılına gelindiğinde merkezden İçel İli Hapishanesi ile Mut Hapishanesi'nin inşası için gerekli olan 8.000 kuruşun gelecek yıl gönderilebileceğine yönelik karar 29 Ocak 1910 tarihinde Adana vilayetine iletilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. 12/13). Nitekim Dahiliye Nezaretî tarafından Mut Hükümet Konağı'nın altında bulunan hapishanenin ve Hükümet Konağı'nın tamiri için gerekli olan miktar 19 Ocak 1911 tarihinde gönderilmiştir (BOA. ML. EEM. 828/59).

Mayıs ayına gelindiğinde Mut Hükümet Konağı'na ek olarak yapılacak üç oda ile hapishanenin bazı tadilat ihtiyacının giderilmesi için 7.536 kuruşluk harcamanın yapılmasına izin Maliye Nezaretî tarafından verilmiştir. Esasen mayıs ayında alınan kararın yanı sıra hapishanede gerekli tadilatın yapılmasından sonra kazada yeni bir hapishanenin inşa edilmesi için gerekli olan 38.450 buçuk kuruşluk bir harcamanın olacağı ve zikredilen miktarın merkezi yönetim tarafından karşılanmasına yönelik bir talep olmuştur. Bu talep aralık ayında merkezi yönetim tarafından incelenmiş olsa da ne yönde karar

alındığına dair verilere ulaşılammıştır (BOA. ML. EEM. 825/41). Ancak 6 Nisan 1911 tarihinde Adana vilayetinden Dahiliye Nezareti'ne çekilen telgrafta Cebel-i Bereket sancağının İslâhiye, Hassa ve Osmaniye kazaları, Kozan sancağının Feke ve Haçin kazaları ile İçel İli sancağına bağlı olan Anamur, Gülnar ve Mut kazalarında müstakil bir hapishanenin bulunmadığına dair ifadeler bu talebin karşılanmadığını göstermektedir. Bu sebepten dolayı bu gibi kazalarda yeni hapishanenin inşası, İçel İli ile Kozan sancaklarındaki hapishanelerin tamiri, ciddi bir ihtiyaç olmamakla birlikte bu kazalarda birer kadın hapishanesinin inşa edilmesi, Adana Merkez Hapishanesi'nin ise ihtiyaca cevap vermeyecek duruma gelmesinden dolayı yeni bir hapishanenin inşa edilmesi için Adana valiliği tarafından talepte bulunulmuştur (BOA. DH. MB. HPS. 143/19).

1912 yılında da kaza dahilinde hapishanenin fiziki açıdan yetersizliğine yönelik sorun devam etmiş olmalı ki bu tarihlerde de merkezi yönetimden yeni bir hapishanenin inşası için 3 Ocak 1912 tarihinde bütçe talebinde bulunulmuştur. Ancak bütçe yetersizliğinden dolayı Mut Mutasarrıflığı tarafından istenen meblağın gönderilemeyeceği belirtilerek diğer bölgelerde olduğu gibi fazla mahkumların civarda bulunan müsait konaklara, liva merkez hapishanesine veya vilayet merkez hapishanesine gönderilmesi yönünde cevap verilmiştir. Bu hususta kazaya iletilen cevap neticesinde kaza dahilinde kadınlara mahsus bir hapishanenin olmamasına rağmen 19 mahkûm kadının hapishanede yer yetersizliğinden dolayı bazı sorunların oluşmasına neden olduğu göz önünde bulundurularak müsait bir hane tedariki çalışmalarına başlanmıştır. İcar edilmek üzere tutulacak bu hane ile görev alacak gardiyanların aylık giderleri için 4 mecdiyenin gerekli olduğu İçel İli Mutasarrıflığı aracılığı ile Dahiliye ve Maliye Nezareti'ne bildirilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 96/13).

Ancak merkezi yönetim bu miktarı da gönderemeyeceğini belirterek civar bölgelerde veya vilayet merkezinde bulunan hapishaneye nakledilmeleri yönünde cevap vermiştir. Adana valiliği tarafından 15 Kasım 1912 tarihinde yazılan telgrafta ise bunu uygulamanın mümkün olmadığı belirtilerek Mut kazasındaki kadın mahkumların nakledilmesi uygun görülen en yakın hapishanenin 10 günlük yol mesafesinde olduğu, çoğu mahkûmun tutukluluk süresinin az olduğu, kadın mahkumların nakli sırasında perişan olmaları ve çeşitli sorunların yaşanacağından dolayı halkın devlete olan bakış açısını olumsuz yönde etkileyeceği ifade edilmiştir. Çevre bölgelerde bulunan kazalarda hapishanelerin bulunduğu emsal gösterilerek icar bedeli ve gardiyan gideri olan aylık 4 mecdiyenin gönderilmesi tekrar talep edilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 96/13).

Bu hususta sancak, vilayet ve merkezi yönetim arasında meydana gelen yazışmalar neticesinde kaza dahilinde bulunan kadın mahkumların barınmasına yönelik sorun bir hane kiralanarak giderilmeye çalışılmıştır (BOA. DH. MB. HPS. 41/33). Esasen kadınlara mahsus bir hapishanenin bulunmamasına yönelik başvuru bu çözüm yönteminin diğer vilayetlerde de uygulandığı görülmektedir. Bu doğrultuda Gebze (Gekbuze) bölgesinde Hükümet Konağı bünyesinde erkeklere mahsus bir hapishane mevcutken kadınlara mahsus bir hapishanenin bulunmadığı ve çözüm olarak bir hanenin kiralanarak hane sahibesinin ise gardiyan olarak görevlendirilmesiyle sorunun çözüme kavuşturulması örnek gösterilebilir (Gümüşsoy, 2015: 1006).

Benzer çözüm yöntemi Mut kazasında da uygulanmıştır. Bu kapsamda zaptiye çavuşlarından olan Kör Ahmet'e ait olan 50 kuruş icar bedeliyle bir hane tutularak kadın hapishanesi olarak 30 Nisan 1913 tarihinden itibaren kullanılmıştır. Kiralanan bu kadın hapishanesinde görev yapan personele dair detaylı veriler elde edilememekle birlikte 1 gardiyan ile hapishanenin idare edildiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda hapishanede görev yapacak olan kadın gardiyana ise aylık 100 kuruş maaş verilmesi yönünde bir gelişme yaşanmıştır. Alınan bu karar İçel İli Mutasarrıflığı tarafından Adana vilayetine iletilmiştir. Karar Adana valiliği tarafından incelendikten sonra *Hapishane İdaresi Müdürlüğü*'ne iletilmiştir. Dahiliye Nezareti icara ilişkin ve görev yapan memurların kayıt altına alınmasına yönelik çalışmaların yapılmasını talep etmiştir. Bu hususta yapılan çalışmalar neticesinde hapishanenin icar ve 1 kadın gardiyan ücretinin aylık 150 kuruş olduğu belirlenmiştir. Gerekli olan meblağ *Hapishane İdaresi Müdürlüğü* tarafından onaylandıktan sonra tahsis edileceğini vilayet ve kaza yönetimine bildirmiştir (BOA. DH. MB. HPS. 41/33).

Kadınlara mahsus hapishanenin 1912 yılında aylık 50 kuruş ile tutulduğuna dair bilgiler 1913 yılında Mut Hapishanesi ile ilgili Dahiliye Nezareti'ni bilgilendirmek amacıyla hazırlanan raporda da yer almaktadır. Bu raporda verilen bilgilerden hareketle 1913 yılında da hapishanenin kira bedelinde herhangi bir değişikliğin olmadığı görülmektedir. Raporun devamında Mut Hapishanesi'nin genel durumu ile ilgili verilen bilgiler tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Mut Hapishanesi'nin Genel Durumu (1913)

Vilayet ismi	Adana	Kazanın ismi	Mut
Livanın ismi	İçel İli	Hapishanenin hususi ismi var mı?	Yoktur
Kadınlara mahsus hapishane var mıdır?		Tutuklu kadınlara mahsus aylık 50 kuruşla icar edilen bir hapishane vardır.	

Tablo 1 (Devamı)

Hükümetin malı mıdır kiralık mıdır?	Erkek Hapishanesi hükümetin malıdır. Kadın Hapishanesi ise kiralıktır.
14 Aralık 1913 tarihinde mevcut tutuklular.	4 erkek vardır. Kadın tutuklu yoktur.
Arazinin önemi, Hükümet Konağı dâhilinde mi?	Hapishanenin bulunduğu mahal hükümete ait olup, Hükümet Konağı dahilindedir.
Hapishanenin üzerinde bulunduğu arazi kaç arşın. (Ölçümü mümkün değilse tahminen)	Hapishane 5 metre ve 14 santim uzunluğundadır. 3,15 genişliğinde 16 küsür metre derinliğinde bir salon, bir tarafında birer pencere ile aynı uzunlukta ve 3,22-3,30 genişliğinde 16,5-17 arşın (75-90 cm) derinliğine yakın 2 hücreden oluşmaktadır.
Hapishane arazinin her bir arşın değeri.	Hapishane zaten Hükümet Dairesi olmasından dolayı kıymet takdiri yapılmamıştır.
Hapishanenin genel durumuna dair açıklamalar: Yeniden yapılması gerekir mi? Tamirle isteğe uygun hale dönüştürmek mümkün müdür? Tamirat derecesi ve özel mütalaa.	Hapishane Hükümet Dairesi müstemilatından olup yukarıda belirtildiği gibi bir salon tarafında 16,5 ve 17 arşın (75-90 cm) derinliğine yakın 3,13 ve 3,32 metre uzunluğunda 2 hücre vardır. Açık havaya sahip olmadığı belirtilerek barınma açısından uygun olmadığı ifade edilmiştir. Mahkumların odalara sığmamasından dolayı ve dışarıdan ayrı bir konak, hapishane amacıyla kiralanamadığından dolayı Hükümet Konağı'nın bulunduğu arsa üzerinde yeni bir hapishanenin bir an önce inşa edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Kaynak: (BOA. DH. MB. HPS. M, 11/84-6).

Tablodaki veriler incelendiğinde 14 Aralık 1913 tarihinde Mut kazasında müstakil bir hapishanenin olmadığı ve bulunan mahkumların ise Hükümet Konağı altında bulunan 2 hücrede tutulduklarından dolayı yer yetersizliği sorunun devam ettiği belirtilmiştir. Yeni bir hapishanenin inşa edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca kadın mahkumlar için tutulan hanenin kira bedelinde herhangi bir artışın da meydana gelmediği anlaşılmaktadır.

1914 yılında Mut'ta faaliyette olan Kadın Hapishanesi'nin icar bedeliyle ilgili sorun meydana gelmiştir. Sorunun kaynağı ise 1913 yılında olduğu gibi 1914 yılında da icar bedelinin ödenmemesidir. 1914 yılının sonuna kadar birikmiş olan 523 kuruş 10 paranın ödenmesi gerektiği İçel İli'ne bildirilmiştir. Telgraf İçel İli Mutasarrıflığı tarafından 5 Şubat 1914 tarihinde Dahiliye

Nezaretî'ne iletilmiştir. Ayrıca faaliyete geçtiği ilk günden itibaren hapisanede 33 kadın mahkûmun tevkif edildiği bilgisi de aktarılmıştır. Gelen bu talep Muhasebe Müdürlüğü tarafından karşılanmıştır (BOA. DH. MB. HPS. M. 43/28).

1914 yılının sonlarına doğru Mut Hapishanesi'nde kapsamlı tadilat sürecine girilmiştir. Bu bağlamda 50 santim genişliğinde ve 75 santim uzunluğunda kireçli taş duvarın inşası için 7 kuruş 20 para, 50 santim genişliğinde ve 5 santim uzunluğunda çamurdan duvarın inşası için 5 kuruş, 5 metre uzunluğunda 8 santim genişliğinde ve 6 santim derinliğinde 1 adet kova için 5 kuruş, 5 metre uzunluğunda 18 santim genişliğinde ve 8 santim derinliğinde 1 çuval için 10 kuruş, 1 metre uzunluğunda 20 santim genişliğinde ve 1,5 santim derinliğinde 1 tahta için 1 kuruş 20 para, 2 metre 50 santim uzunluğunda 22 santim genişliğinde ve 2 santim derinliğinde 1 tahta için 2 kuruş, 3 metre uzunluğunda 22 santim genişliğinde ve 2,5 santim derinliğinde 1 tahta için 3 kuruş, 1 kıyye çivi için 2 kuruş 20 para, her bir çivi için 10 para, seksenli camın her adeti için 2 kuruş, her kıyye kireç için 15 para, her kıyye çivi için 3 kuruş, her bir araba kum için 10 kuruş, usta yevmiyesi için 14 kuruş ve genel yevmiye için 7 kuruş olmak üzere toplamda 70 kuruş 85 para harcama yapılmıştır. Bu harcamalar dışında hapisanenin inşasına yönelik ilk etapta 31,582 kuruş bütçe ayrılmıştır. Bu bütçe harcamasına dair istatistiki verilere dair bilgiler detaylı şekilde ek 1'de yer almaktadır (BOA. DH. MB. HPS. 112/26).

Hükümet Konağı'nın bodrum katında Mut Hapishanesi'ne ait olan odaların karanlık⁸ iki zindandan⁹ oluşmakla birlikte orada bir mahkûmun bir dakika bile kalmasının kesin olarak uygun olmadığından dolayı inşa edilecek hapisane için ilk etapta belirlenen 31.582 kuruşa ek olarak 41.026 kuruş 90 para daha harcanması kararlaştırılmıştır. Giderleri için belirlenen toplam 72.608 kuruş 90 paranın harcanmasına ve inşaat çalışmalarının başlamasına yönelik izin 26 Mart 1914 tarihinde İçel İli Mutasarrıflığına bildirilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 112/26). İkinci etapta belirtilen 41.025 kuruş 90 parayla alınacak malzemeler tablo 2'de yer almaktadır.

⁸ Mahkumların tutuldukları alanların karanlık olması cezalandırma yönteminde bir araç olarak görülmüştür. Bu yöntem sadece Anadolu hapisanelerinde değil Fransız hapisanelerinde de etkili bir araç olarak kullanılmıştır. Nitekim 1800'lı yıllarda Fransa'da bu manada sık kullanılan bir terim şu ifadelerle açıklanmıştır; "*Bir suçlu ne kadar canavarca bir iş yapmışsa, o kadar ışıktan mahrum kalmalıdır. Görmemek, Görülmemek...*" (Foucault, 1992: 16).

⁹ Nitekim Farsçada zindan kelimesi karanlık anlamına gelmektedir. Karanlık, havasız ve nemli rutubetli olan bu mekanlar sıkıntılı ve dehşete düşürücü olduğundan dolayı zindan olarak nitelendirilmektedir (Arslan, 1997: 35).

Tablo 2. 1914 Yılı Mersin Hapishanesi'nin Ek İnşaat Masrafları

İnşaat Türleri	Derinlik		Genişlik		Uzunluk	
	M	Cm	M	Cm	M	Cm
Toprak Hafriyatı						
Erkek Hapishanesi temel hafriyatı	1	50	0	80	60	0
Kadın Hapishanesi temel hafriyatı	1	50	0	80	30	0
Jandarma Koğuşu temel hafriyatı	1	50	0	80	30	0
Muhafaza duvarının temel hafriyatı	1	50	0	80	63	0
Harç ve Adi Taş ile Duvar İnşası (Erkek, Kadın ve Jandarma Yapısı)						
Havale ve duvar temelleri	1	0	0	80	183	0
Havale ve duvar temellerinin üstten döşemesine kadar	1	0	0	70	183	0
Çatısına kadar duvarların inşası	4	40	0	60	120	0
Havale duvarların mürtefi kısmının inşası		0	0	60	63	0
Döşeme ve Çatı İnşaatı						
Erkek Hapishanesi döşemesi	0	0	7	80	13	60
Kadın Hapishanesi döşemesi	0	0	4	80	7	80
Jandarma Koğuşu Döşemesi	0	0	4	80	6	80
Erkek Hapishanesi çatı inşaatı	0	0	9	50	15	30
Kadın Hapishanesi çatı inşaatı	0	0	6	50	8	50
Jandarma koğuşu çatı inşaatı	0	0	6	50	8	50
Pencere ve Kapı İnşası						
Pencerelerin müstemilat inşası	2	0	1	0	0	0
Kapı İnşası	2	0	0	80	0	0
Dış Kapı	2	50	1	20	0	0
Methal Kapı	3	0	1	50	0	0
Kapılar	1	50	0	70	0	0
Pencere Parmaklığı İnşası ve Sıvalar						
Pencere parmaklıkları	0	0	0	0	0	0
Duvar bağlantı demirleri	0	0	0	0	200	0
Erkek Hapishanesi sıvaları	4	0	0	0	131	0
Kadın Hapishanesi sıvaları	4	0	0	0	68	0
Jandarma Tevkifhanesi sıvaları	4	0	0	0	68	0
Müdahale Merdiveni						
Tahtalı müdahale merdiveni (toplam)	250					
Genel toplam	41.026 kuruş 90 para					

Kaynak: (BOA. DH. MB. HPS. 112/26).

Mut Hapishanesi'nin yanı sıra aynı yapıya bağlantılı olarak jandarma koğuşunun 1914 yılındaki inşasına yönelik girişimin 72.608 kuruş 90 paraya mal olduğu tespit edilmiştir.

Mut Hapishanesi ve Tevkifhanesinin fiziki yapının ıslahına yönelik 1918 yılında da çalışma yapılmıştır. Bu doğrultuda bir odanın tamirati için toplamda 3.660 kuruşun harcanması kararlaştırılmıştır. Bu miktarın dağılımına bakıldığında ise odanın tabanının sökülmesi için 420 kuruş, 10 adet çapa için 1.000 kuruş, 40 adet tahta için 800 kuruş, 2 kıyye kum için 200 kuruş, sıva için 10 yük toprak için 50 kuruş, pencereye çerçevelik 2 adet tahta için 40 kuruş, 6 tabaka cam için 480 kuruş, 4 adet menteşe için 20 kuruş, 30 kıyye kireç için 60 kuruş, 3 kıyye tuz için 60 kuruş ve 6 yevmiyeli usta ücreti olan 600 kuruş harcama yapılmıştır (BOA. DH. MB. HPS. 15/64-111). Kadınlar için kazada tutulan hapishanenin kira ödemesinin 1915 yılında da yapılmaya devam edildiğine dair bilgiler tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. İçel İli Sancağı Kadın Hapishaneleri Kirası (24 Mayıs 1915)

Sancak	Müdürlük	Aylık Maaş	Altı Aylık Maaş
İçel İli Sancağı	İçel İli Hapishanesi icarı	76	-
	Anamur Hapishanesi icarı	76	-
	Mut Hapishanesi icarı	50	-
	Toplam	202	1.212

Kaynak: (BOA. DH. MB. HPS. 74/19).

Tablodaki veriler incelendiğinde Mut kazasında kadınların barınması amacıyla tutulan hanenin 1912 yılından itibaren fiyatında herhangi bir değişikliğe gidilmediği söylenebilir.

Son olarak Mut Hapishanesi'nin fiziki yapısının ıslahına yönelik girişimlerden biri de 1918 yılında gerçekleşmiştir. Tamiratın mevcut yapılara ek olarak bir odanın daha ilave edilmesi için yapıldığı saptanmıştır. Bu doğrultuda yapılacak tamirat işlemleri için toplamda 3.730 kuruş harcama yapılmıştır. Hapishane ve tevkifhanenin bir odasının tabanının sökülüp tamir edilmesi için 420 kuruş, 10 adet çapa alımı için 1.000 kuruş, 40 adet tahta için 800 kuruş, 2 kıyye çivi için 600 kuruş, sıvanın yapımı için 10 yük toprağın masrafları için 50 kuruş, pencere çerçeveleri için 2 adet tahta 40 kuruş, 6 tabaka cam için 480 kuruş, 4 menteşe için 20 kuruş, 30 kıyye kireç için 60 kuruş, 3 kıyye tuz için 600 kuruş ve son olarak her bir yevmiyesi 100 kuruş olmak üzere 6 yevmiye için 600 kuruş harcanmıştır (BOA. DH. MB. HPS. 15/64-109, 110, 111). Mut Hapishanesi ile ilgili yapılan araştırmalar neticesinde elde edilen bulgular doğrultusunda genel olarak 1890 yılından 1918 yılına kadar 28 yıllık zaman zarfında hapishanenin

fiziki yapısı ve mahkumların barınmasına uygun olmadığına dair şikayetlerin kesilmediği saptanmıştır. Ayrıca 1914 yılında kazada yeni bir hapishanenin inşa edilmiş olmasına rağmen bu hususta fiziki ıslah çalışmalarının devam ettiği tespit edilmiştir.

2. Mut Hapishanesi Görevlileri

Mut Hapishanesi ile ilgili yapılan araştırmalar neticesinde görev yapan şahıs isimlerine dair verilere ulaşılmamakla birlikte genel anlamda kaza olması hasebiyle müdür ve kâtip olmadan gardiyan tarafından idare edildiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda 1911 yılında hapishanede 150 kuruş aylık maaş ile 1 gardiyanın görev yaptığı saptanmıştır (BOA. DH. MB. HPS. M. 53/1-2). 1913 yılında da hapishanede 1 gardiyanın aynı maaş ile görevini icra etmeye devam ettiği tespit edilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 8/46-42). 1914 yılında hapishanelerin fiziki yapısının ıslahuna yönelik yapılan çalışmaların yanı sıra görevli personelin maaşlarında artışa gidilmiştir. Bu doğrultuda kaza hapishanesinde 1914 yılında görev yapan gardiyanın aylık maaşı 200 kuruşa çıkarılmıştır (BOA. DH. MB. HPS. 154/14-46, 52). 1914 yılının ağustos ayında gardiyan sayısında değişikliğe gidilmediği tespit edilmekle birlikte aynı maaş ile görev icra etmeye devam etmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 17/15). Hapishanede bir gardiyanın 200 kuruş aylık maaş ile 1915 yılında da görev yapmaya devam ettiği saptanmıştır. 1914 yılında yapılan zam oranı 1915 yılında sabit kalmıştır. Ancak liva ile kaza merkezinde bulunan hapishanelerde görev yapan gardiyanların maaşları aynı olmamıştır. Muhtemelen bu maaşlar vilayet, liva veya kaza hapishanesi olmasının yanı sıra büyüklüğüne göre belirlendiği çıkarımı yapılabilir. Bu kapsamda 24 Mayıs 1915 tarihinde İçel İli sancağında mevcut olan liva ve kaza hapishanelerinde görev yapan personelin aylık maaşları ile ilgili bilgiler tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. İçel İli Sancağındaki Hapishanelerdeki Çalışanların Maaşları

Müdüriyet	Adet	Maaş
Merkez Liva Hapishanesi	1	500 kuruş
Merkez Liva Hapishanesi başgardiyanı	1	300 kuruş
Merkez Liva Hapishanesi gardiyanları	3	600 kuruş
Merkez Liva Hapishanesi kadın gardiyanı	1	150 kuruş
Merkez Liva Hapishane çamaşırcısı	1	100 kuruş
Anamur Kazası Hapishanesi gardiyanı	1	200 kuruş
Gülнар Kazası Hapishanesi gardiyanı	1	200 kuruş
Mut Kazası Hapishanesi gardiyanı	1	200 kuruş
Toplam	10	2.250 kuruş

Kaynak: (BOA. DH. MB. HPS. 74/19).

Tablodaki veriler incelendiğinde sancak dahilinde 10 hapisane memurunun toplamda 2.250 kuruş aylık maaş ile görev icra ettiği görülmektedir. Mut Hapishanesi'nde ise 1 gardiyanın 200 kuruş aylık maaş ile görev icra ettiği saptanmıştır. Sancak genelinde görev icra eden 10 hapisane memuruna 6 aylık verilen miktar ise 13.500 kuruştur (BOA. DH. MB. HPS. 74/19).

Mut Hapishanesi'nde görev icra eden memurlarla ilgili yapılan araştırmalar neticesinde 1917 yılında kazada tevkifhane bulunmazken, 1 hapishanenin faal olduğu, yine daha önceki yıllarda olduğu gibi hapishanede müdür ve kâtibin olmamasıyla birlikte 1 gardiyan görev icra etmiştir (BOA. DH. MB. HPS. 159/46-11). 1920 yılında kadın hapishanesi için kazada bir hanenin aylık 50 kuruşa tutulmaya devam edildiği ve bu hapishanede 600 kuruş maaş ile 1 gardiyanın görev icra ettiği tespit edilmiştir. 1920 yılında gardiyan maaşlarında yüksek oranda artış yaşanmıştır (BOA. DH. MB. HPS. 165/40).

3. Mut Hapishanesi'nin Mahkûm ve Mevkuf Mevcudu

Mut kazasının fiziki yapısı ve görevlileri hakkında bilgi aktarıldıktan sonra hapishanede tutulmuş olan mahkûm ile mevkuların mevcuduna bakmakta fayda vardır. Bu bağlamda yapılan araştırmalar neticesinde 5 Temmuz 1909 tarihinde fesat çıkarmak ve hükümet aleyhine faaliyette bulunmaktan dolayı tutuklanan Kasap Nihabet Mut Hapishanesi'nde mahkûm edilmiştir. Kasap Efendi'nin 3 Mayıs 1910 tarihinde mahkumiyetinin devam ettiği saptanmıştır. Bu tarihte serbest bırakılmasına yönelik girişimler meydana gelmiş olsa da serbest bırakılmamıştır (BOA. BEO. 3762/282150). Serbest bırakılması için öne sürülen temel sebep ise sağlık durumunun iyi olmamasıyla birlikte salgın hastalığa yakalanmış olmasıdır. Bu hususta Adliye Nezareti'nin Adana valiliğinden bilgi talep etmesi 27 Haziran 1912 tarihinde gerçekleştiğinden dolayı bu tarihe kadar tutukluluk halinin devam ettiği tespit edilmekle birlikte serbest bırakılıp bırakılmadığıyla ilgili bilgiye ulaşılamamıştır (BOA. BEO. 3739/280376).

Kasap Efendi dışında hapishanede mahkûm olup isimlerine ulaşılamamış şahıslar da mevcuttur. Bu doğrultuda yapılan araştırmalar neticesinde 29 Ağustos 1909 tarihinde Mut Hapishanesi yoklama cetveli tespit edilmiştir. Bu cetvel incelendiğinde 24 Ağustos tarihine kadar hapishanede cünha ve kabahat suçlarından dolayı 5 erkek mahkûmun olduğu, 29 ağustosta ise 1 erkek mahkûmun serbest bırakılarak hapishanede 4 erkek mahkûmun kaldığı tespit edilmiştir (BOA. DH. MUİ. 131/41). 29 ağustostan sonra ise cünha suçundan 1 mahkûm, İstinaf Dairesi'nde 5 mahkûmun işlemleri yapıldıktan sonra hapishaneye gönderilmişlerdir. Böylece 29 ağustosta hapishanede 5 erkek ile 1

kadın mahkûm olmak üzere toplamda 6 tutuklu bulunmaktadır (BOA. DH. MUİ. 131/41).

Ekim 1909 yılında cinayet ve zimmet suçundan mahkûmun olmadığı ancak kabahat suçlarından dolayı ay başlarında 4 erkek mahkûmun mevcut olduğu saptanmıştır. Ay sonunda bunlardan 3 mahkûmun bırakıldığı diğerinin ise tutukluluk halinin devam ettiği belirtilmiştir. Tevkifhanede bulunan tutukluların Daire-i İstintak (Sorgu Dairesi) tarafından ay başında işlemleri görülen 2 Müslüman, cinayet mahkemesi tarafından görülen 1 Gayrimüslim toplamda 3 tutuklunun bulunduğu, ay ortasında Daire-i İstintak tarafından görülen 6 Müslüman olmak üzere toplamda 9 mevkufun bulunduğu tespit edilmiştir. Aynı yılın aralık ayına ait yoklama cetveli incelendiğinde ise Mut kazası hapishanesinde kasım ayından kalma cünha ve kabahat suçundan dolayı 3 Müslüman mahkûmun bulunduğu bunlardan da ay sonunda ikisinin salıverildiği ve 1 mahkûmun tutukluluk halinin devam ettiği saptanmıştır (BOA. DH. MUİ. 34/24).

1909 yılının kasım ayında ise ikinci dört aylık yoklama cetveli incelendiğinde Mut Hapishanesi'nde cinayet suçundan 10 erkek, cünha suçundan 3 erkek ve 2 kadın bulunurken toplamda 15 tutuklu mevcuttur. Tevkifhanede ise 5 erkek mahkûm bulunmaktadır (BOA. DH. MB. HPS. M. 18/48). 14 Aralık 1909 tarihli yoklama cetvelinde ise 14 aralıkta mevcut tutukluların cünha ve kabahat suçundan dolayı 1 Müslüman mahkûmun olduğu saptanmıştır. 14-29 aralık arasında ise hapishaneye cünha ve kabahat suçundan dolayı 2 Müslüman mahkûmun daha getirilerek toplam tutuklu sayısı 3'e çıkmıştır. Ancak ay sonunda 1 tutuklunun serbest bırakılmasıyla birlikte bu sayı 2'ye düşmüştür (BOA. DH. MUİ. 58/2). Aralık ayının 14 ile 29'u arasında hapishanede bulunan mahkûmların işlemlerinin hangi daireler tarafından icra edildiğine dair veriler elde edilmiştir. Bu doğrultuda cünha suçundan dolayı 14 aralık ayına kadar 1 Gayrimüslimin tutuklandığı, Heyet-i İntihamiye Dairesi tarafından 3 Müslüman, Daire-i İstintak tarafından ise 4 Müslüman mahkûmun işlemi yapılmıştır. Bu bağlamda 1909 yılının aralık ayının 14'üne kadar Mut Hapishanesi'nde toplamda 11 mahkûmun işlemleri yapılmıştır. Aralık ayının 14 ile 29'ü arasında ise Daire-i İstintak tarafından 2 Müslüman mahkûmun daha işlemleri yapılarak ay sonuna kadar hapishanede toplamda 13 mahkûm mevcuttur (BOA. DH. MUİ. 58/2).

29 Aralık ile 29 Ocak ayları içerisinde Mut Hapishanesi ile Tevkifhanesinin Aralık 1909 tarihli Mut Tevkifhane yoklama cetveli incelendiğinde cünha ve kabahat suçundan dolayı 1 Müslüman ile 1 Gayrimüslim, Heyet-i İntihamiye Dairesi tarafından işlemleri görülmüş 2

Müslüman, Daire-i İstintak tarafından 6 Müslüman mahkûm olmak üzere toplamda 9 Müslüman ile 1 Gayrimüslim mahkûm mevcuttur (BOA. DH. MUI. 34/24). Mart 1909 yılına ait yoklama cetvelinde ise Mut Hapishanesi ile Tevkifhanesinde cinayet suçundan dolayı mahkûm olarak tutuklu bulunmazken, mevkuf olarak 5 erkek ile 1 kadın olmak üzere toplamda 6 tutuklu mevcuttur. Cünha suçundan dolayı ise 15 erkek mahkumken kadın mahkûm ve mevkuf bulunmamaktadır. Kabahat suçundan dolayı 1 erkek mahkumken kadın ve mevkuf tutuklular bulunmamaktadır. Bu dönemde hapishane ve tevkifhanede toplamda 22 tutuklu mevcuttur (BOA. DH. MB. HPS. M. 15/23). 1911 yılında Mut Hapishanesi'nin Hükümet Konağı'nın alt kısmında olduğuna dikkat çekilerek 1 kadın ile 1 erkek mahkûmun bulunduğu belirtilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 54/3-12).

Her ne kadar 1911 ile 1914 yılları arasında hapishanede tutuklu veya mevkuf tutulan mahkumlara dair veriler elde edilmemiş olsa da 1914 yılında hapishanenin mahkûm verilerine dair detaylı bilgiler tespit edilmiştir. Bu bağlamda 1914 yılının mart ayında cünha suçundan dolayı 1 erkek ve 2 kadın mahkûm mevcuttur. Nisan ayının başında ise cinayet suçundan dolayı mahkûm bulunmazken cünha ve kabahat suçundan dolayı 3 erkek ve 1 kadın mahkûm bulunmaktadır. Nisan ayı sonunda ise bu oranda büyük artış yaşanmıştır. Buna göre ay sonunda cinayet ve zimmet suçundan dolayı mahkûm bulunmazken cünha ve kabahat suçundan dolayı 26 erkek ile 3 kadın mahkûm mevcuttur. Toplamda ise bu oran 29 erkek ile 4 kadından ibarettir. Ancak ay sonunda bu tutuklulardan 27 erkek ile 2 kadın salıverilmiş mayıs ayı başında ise hapishanede 2 erkek ve 2 kadın mahkûm kalmıştır (BOA. DH. MB. HPS. M. 21/22).

Mayıs sonuna gelindiğinde hapishanedeki tutuklu sayısı toplamda 13'e çıkmıştır. Bunların suç ve cinsiyete göre dağılımlarına bakıldığında ise cünha ve kabahat suçundan dolayı 10 erkek ile 3 kadın mahkûm bulunmaktadır. Mayıs ayı içerisinde mevcut olan mahkumlardan salıverilenler arasında 8 erkek ile 2 kadın mahkûm yer almıştır. Böylece haziran ayı başında hapishanede cünha ve kabahat suçundan dolayı 2 erkek ve 1 kadın mahkûm olmak üzere toplamda 3 mahkûm mevcuttur (BOA. DH. MB. HPS. M. 21/22). Temmuz ayına gelindiğinde ise 2 erkek ile 1 kadın koğuşun mevcut olduğu hapishanede ay başında bulunan tutuklu sayısına dair ayrıntılı bilgilere ulaşılmıştır. Bu bağlamda 1914 yılının temmuz ile ağustos ayları arasında tutuklu bulunan mahkumlara dair veriler tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Mut Hapishanesi Yoklama Cetveli

1914 Senesi	Cinayetle Mahkûm		Cünha ve Kabahat		Zimmet		Toplam
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
Temmuz başına kadar	0	0	9	0	0	0	9
Temmuz sonuna kadar	0	0	8	1	1	0	10
Toplam	0	0	17	1	1	0	19
Temmuzda salıverilenler	0	0	17	1	1	0	19
Ağustos başına kadar	0	0	0	0	0	0	0

Kaynak: (BOA. DH. MB. HPS. M. 16/68).

Tablodaki veriler incelendiğinde temmuz ayının başlarına kadar cinayet ve zimmet suçundan dolayı mahkûm bulunmazken cünha ve kabahat suçundan dolayı 9 erkek mevcuttur. Temmuz ayı içerisinde ise cinayet suçundan dolayı tutuklu bulunmazken cünha ve kabahat suçundan dolayı 8 erkek ve 1 kadın, zimmet suçundan dolayı ise 1 erkek mahkûm mevcuttur. Ay sonunda ise bu sayı 19 mahkûma çıkmıştır. Temmuz ayı sonunda ise ay içerisinde işlemleri yapılan mahkûmların tamamının salıverildiği görülmektedir.

12 Eylül 1914 tarihinde tutulmuş hapishane kayıtlarına göre eylül ayının başına kadar cinayet, cünha, kabahat ve zimmet suçundan dolayı tutuklu bulunmamaktadır. Ancak eylül ayının sonuna kadar cünha ve kabahat suçundan dolayı 4 erkek tutuklu, zimmet suçundan dolayı ise 1 erkek mahkûm olmak üzere toplamda 5 mahkûm mevcuttur. Mevcut tutuklulardan ay sonunda salıverilenler olmuştur. Bu doğrultuda cünha ve kabahat suçlarından dolayı 2 mahkûm serbest bırakılmıştır. Ay sonunda hapishanede 3 erkek mahkûm mevcuttur. Ayrıca hapishanenin 2 erkek ve 1 kadın koğuştan oluştuğu belirtilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 16/67). Ancak ay bitmeden cinayet suçundan dolayı 1 erkek mevkuf, cünha suçundan dolayı 9 erkek mahkûm, 1 kadın mevkuf olmak üzere toplamda 9 mahkûm ve 2 mevkuf daha eklenmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 21/28).

1915 yılına gelindiğinde ise temmuz ayı içerisinde Mut Hapishanesi'nde kabahat ve cinayet suçundan dolayı tutuklu bulunmazken cünha suçundan dolayı 2 erkek ile 1 kadın mahkûm mevcuttur. Mevkuf olarak ise 1 erkek tutuklu bulunmaktadır (BOA. DH. MB. HPS. 114/22). Ağustos ayının başına gelindiğinde cünha ve kabahat suçundan dolayı 1 erkek tutuklu yatmaktadır. Ağustos sonuna gelindiğinde ise bu suçtan dolayı yatanların sayısı 18'e çıkmıştır. Ancak ay sonunda mahkûmların tutukluluk süresinin dolması veya

muhakeme süreçlerinin neticelenmesine bağlı olarak bu mahkumlardan 15'i salıverilerek eylül ayının başında hapisanede 3 erkek mahkûm kalmıştır (BOA. DH. MB. HPS. M. 23/12).

Eylül ayına ait yoklama cetveli incelendiğinde ay içerisinde cinayet ve zimmet suçundan dolayı tutuklunun bulunmadığı ancak kabahat ve cünha suçlarından dolayı ay başında 3 erkek, ay ortasında 2 erkek ile 1 kadın toplamda ise 5 erkek ile 1 kadın mahkûmun olduğu bunlardan ise ay sonunda 3 erkeğin serbest bırakıldığı geriye kalan 2 erkek ile 1 kadının tutukluluk halinin devam ettiği belirtilmiştir. Tevkifhanenin durumuna bakıldığında ise Heyet-i İntihamiye Dairesi tarafından temmuz ayında işlemleri yapılan 4 erkek mahkûmun, ağustos ayında 2 erkek mahkûmun ve eylül ayında ise 2 erkek mahkûmun mevcut olduğu saptanmıştır. Cünha suçundan ise 1 erkek mahkûmun bulunduğu tespit edilmiştir. Toplamda ise üç tutuklu, 9 mevkuf bulunmaktadır. Temmuz ayına bakıldığında ise hapisanede aynı şekilde cinayet ve zimmet suçundan dolayı tutuklunun bulunmadığı ancak hafif suçlardan dolayı ay başında 3 erkek ile 1 kadın mahkûmun bulunduğu, ay içerisinde 10 erkek mahkûmun daha eklendiği, toplamda ise 13 erkek, 1 kadın mahkûmun bulunduğu tespit edilmiştir. Ay sonunda bunlardan 8 erkek ile 1 kadın mahkûmu salıverilmiştir. Geriye ise 5 erkek mahkûm tutuklu kalmıştır. Tevkifhanenin durumuna bakıldığında ise temmuz ayında Daire-i İstintak tarafından işlemleri görülen 5 erkek ile 1 kadın mahkûmun olduğu tespit edilmiştir. Netice olarak temmuz ayı yoklamasında hapisanede 5 tutuklu tevkifhanede ise altı mahkûm bulunmaktadır (BOA. DH. MB. HPS. M. 23/12).

1915 yılının mart ayında İçel İli sancağı hapisanelerinde tutuklanan mahkûm yoklama cetveline göre Mut Hapishanesi'nde kabahat ve cinayet suçundan dolayı mahkûm bulunmazken cünha suçundan dolayı 2 erkek ile 2 kadın mahkûm mevcuttur. Buna ek olarak 4 erkek mahkûm da olduğu saptanmıştır (BOA. DH. MB. HPS. M. 19/77).

1917 yılının mayıs ayında Mut Hapishanesi'ndeki tutuklu durumuna bakıldığında cinayet ve zimmetten dolayı herhangi bir tutuklunun bulunmadığı ancak cünha ve kabahat suçlarından dolayı mayıs ayının başında 3 erkek ile 9 kadın tutuklunun bulunduğu, ay sonunda ise ek olarak 2 erkek ile 2 kadın mahkûmun daha eklenerek toplamda 5 erkek ile 11 kadın mahkûmun mevcut olduğu tespit edilmiştir. Toplamda 16 mahkûm sayısı haziran ayına kalmıştır. Tevkifhanede ise mayıs ayında Daire-i İstintak tarafından işlemleri yapılan 1 erkek ile 1 kadın mahkûmun olduğu saptanmıştır. Aynı yılın haziran ayı yoklama cetvelinde ise cinayet ve zimmet suçundan dolayı tutuklu bulunmadığı ancak cünha ve kabahat suçlarından dolayı ay sonunda 2 erkek ile 3 kadın

mahkûmun bulunduğu tespit edilmiştir. Toplamda 5 mahkûm sayısının haziran ayı sonunda salıverildikleri tespit edilmiştir. Tevkifhanede ise tutuklunun bulunmadığı görülmektedir (BOA. DH. MB. HPS. M. 30/10).

1917 yılının temmuz ayında Mut kazasında mevcut olan hapishanede cinayet, cünha, kabahat ve zimmete para geçirme suçundan dolayı hapis yatan tutukluların bulunmadığı tespit edilmiştir. Ancak tevkifhanede mayıs ayı kayıtlarına bakıldığında cünha suçundan dolayı 1 erkek mahkûmun ve Heyet-i İntihamiye Dairesi tarafından işlemleri görülen 1 kadın mahkûmun olduğu tespit edilmiştir. Yine temmuz ayında Heyet-i İntihamiyede işleri görülen 2 erkek mahkûmun olduğu saptanmıştır (BOA. DH. MB. HPS. M. 30/42). 1917 yılının ağustos ayında ise cinayetten mahkûm 1 erkek suçlunun olduğu görülmektedir. Heyet-i İntihamiye Dairesi tarafından işlemleri görülen mahkumlara bakıldığında ise temmuz ayında 2 erkek ve mayıs ayında 1 kadın mahkûmun olduğu tespit edilmiştir. Daire-i İstintak tarafından işlemleri görülen mahkumların dağılımına bakıldığında ise mayıs ayında 1 kadın ve temmuz ayında 2 kadın mahkûmun olduğu görülmektedir (BOA. DH. MB. HPS. M. 30/86).

1917 yılının eylül ayında Mut Tevkifhanesinde cünha ve kabahat suçundan dolayı 4 erkek ile 5 kadın mahkûmun olduğu, 4 erkek mahkûmdan ise ay sonunda birinin salıverildiği görülmektedir (BOA. DH. MB. HPS. M. 31/33). Aynı yılın ekim ayında hapishaneyle ilgili hazırlanan yoklama cetvelinde cünha ve kabahat suçundan dolayı 4 erkek, 3 kadın mahkûm olmakla birlikte ay sonunda tahliye edilmişlerdir. Tevkifhanede ise Daire-i İstintak tarafından işlemleri yapılan 1 erkek mahkûmun olduğu görülmektedir. Kasım ayında ise cünha ve kabahat suçundan dolayı 5 erkek mahkûmun bulunduğu bunların dördünün ay sonunda tahliye edildiği diğer birinin ise tutukluluk durumunun devam ettiği saptanmıştır. Kasım ayında tevkifhanede ise Daire-i İstintak tarafından işlemleri yapılan 2 erkek mahkûm yatmaktadır. Aralık ayında ise cünha ve kabahat suçundan 2 mahkûmun olduğu birinin salıverildiği diğerinin ise mahkumiyetinin devam ettiği saptanmıştır. Tevkifhanede ise Daire-i İstintak tarafından işlemleri görülen kasımda 1 erkek mahkûm, ekimde ise 3 erkek mahkûmun olduğu saptanmıştır. Toplamda ise 4 mahkûmun olduğu anlaşılmaktadır (BOA. DH. MB. HPS. M. 32/77).

1917 yılının mart ayında Mut Hapishanesi ile ilgili tutulan yoklama defterinde hapishanede 2 erkek ve 1 kadın koğuşunun olduğu bu koğuşlarda toplamda 16 mahkûmun barınabileceği belirtilmiştir. Hapishanede mart ayının başlangıcında cünha ve kabahat suçlarından dolayı 2 erkek ile 3 kadın mahkûm yatmaktadır. Ay ortasına gelindiğinde ise 3 erkek ile 2 kadın mahkûmun olduğu

saptanmıştır. Ay sonunda toplamda 6 erkek mahkûm ile 5 kadın mahkûmun olduğu tespit edilmiştir. Ay sonunda 5 erkek ile 5 kadın mahkûm salıverilmiş ve bunlardan 1 mahkûmun tutukluluk hali nisan ayında da devam etmiştir. Mart ayında tevkifhanede ise 1 erkek mahkûmun kayıt işlemleri Heyet-i İntihamiye, diğer erkek mahkûmun işlemleri ise Daire-i İstintak tarafından yapılmıştır. Bir önceki seneye birlikte hapisanede toplamda 4 mahkûmun kayıt işlemleri yapılmıştır. Nisan ayına gelindiğinde ise ay başında hafif suçtan dolayı 1 erkek mahkûm bulunmuş, nisan ayının sonuna kadar 3 erkek mahkûm ile 12 kadın mahkûm hafif suçlardan dolayı tutuklanmıştır. Ay sonunda ise hapisanede toplamda 16 mahkûm yatmaktadır. Bu mahkumlardan 1 erkek ile 3 kadın mahkûmun salıverildiği mayıs ayının başlangıcında ise geriye kalan 3 erkek mahkûm ile 9 kadın mahkûm olmak üzere 12 mahkûmun olduğu tespit edilmiştir. Tevkifhanede nisan ayında tutulan kayıtlarda herhangi bir gelişmenin olmadığı ancak mart ayında Heyet-i İntihamiye Dairesi tarafından işlemleri görülen 2 erkek mahkûm mevcuttur (BOA. DH. MB. HPS. M. 30/29).

1918 yılı Mut Hapishanesi'nde ekim ayında cinayet, cünha, kabahat ve zimmete para geçirme suçlarından dolayı işlem yapılmamıştır. Aynı yıl içerisinde tevkifhanede ise temmuz ayına kadar suçlu bulunduğu dair bilgilerin olmadığı ancak ağustos ayında Daire-i İstintak tarafından işlemi yapılan 1 erkek mahkûmun, eylül ayında Heyet-i İntihamiye Dairesi tarafından işlemleri yapılan 1 erkek mahkûmun, ekim ayında Daire-i İstintak tarafından işlemleri yapılan 4 erkek mahkûmun bulunduğu tespit edilmiştir. Aynı yılın kasım ayında ise yapılan yoklama cetveli incelendiğinde cünha ve kabahat suçundan dolayı 3 erkek mahkûmun olduğu ve bunlardan birinin aynı yıl içerisinde salıverildiği diğer 2 mahkûmun ise tutukluluk halleri devam etmiştir. Kasım ayında tevkifhanede yapılan yoklama cetveli incelendiğinde ise ağustos ayında Heyet-i İntihamiye Dairesi tarafından işlemleri yapılan 1 erkek mahkûmun, ağustos ayında Heyet-i İntihamiye Dairesi tarafından işlemleri yapılan 1 mahkûm, ekim ayında Heyet-i İntihamiye tarafından işlemleri yapılan 1 mahkûm, Daire-i İstintak tarafından işlemleri yapılan 3 erkek mahkûmun, kasım ayında ise Daire-i İstintak tarafından işlemleri yapılan 5 erkek mahkûmun olduğu saptanmıştır. Belirtilen aylar içerisinde toplamda 11 mahkûm bulunmaktadır (BOA. DH. MB. HPS. M. 51/60).

1918 yılının aralık ayında hapisanede tutuklu olan mahkumların istatistiğine dair veriler elde edilmiştir. Bu bağlamda aralık başında cinayet ve zimmet suçundan dolayı mahkûm bulunmazken cünha ve kabahat suçundan dolayı ise 2 erkek mahkûm mevcuttur. Aralık ayı içerisinde bu sayı 5 erkek ile 2 kadın olarak güncellenmiştir. Aralık sonuna kadar salıverilen mahkûm sayısı 4

erkek ve 2 kadın olmuştur. Netice olarak ocak ayının başlarında hapishanede 1 erkek mahkûm kalmıştır (BOA. DH. MB. HPS. M. 37/89). 1918 yılının ocak ayında Mut Hapishanesi'ne dair kayıt altına alınan yoklama cetvelinde hapishanede 2 erkek ve 1 kadın koğuşunun bulunduğu belirtilmiştir. Ocak ayına ait kayıtlar incelendiğinde cinayet ve zimmet suçundan dolayı herhangi bir mahkûmun bulunmadığı ancak cünha ve kabahat gibi suçlardan dolayı ocak ayının başlangıcında 1 erkek mahkûmun ve ayın ortasında ise 1 erkek ile 2 kadın mahkûmun olduğu tespit edilmiştir. Toplamda ise 4 mahkûm hapishanede yatmıştır. Ay sonunda ise 1 kadın ile 1 erkeğin mahkumiyetinin son bulması üzerine birer mahkûm kalmıştır. Tevkifhaneye ait cetvel incelendiğinde 1918 yılının ocak ayında 1 kadın ile 1 erkek mahkûm mevcuttur. Aynı yılın ekim ayına gelindiğinde ise 3 kadın ile 3 erkek mahkûmun işlemlerinin aynı daire tarafından yapıldığı ve sene sonu toplamda 4 erkek ile 4 kadın mahkûmun olduğu görülmektedir. 1918 yılının şubat ayında hapishane koğuşu ile görevlilerin sayısında herhangi bir değişiklik olmamıştır. Cinayet ve zimmetten dolayı tutuklunun bulunmadığı ancak cünha ve kabahat suçlardan dolayı şubat ayının başlangıcında 1 erkek ile 1 kadın mahkûm yatmaktadır. Ay sonuna gelindiğinde ise 1 erkek ile 2 kadın mahkûm tutuklanmıştır. Şubat ayı içerisinde toplamda hapishanede 2 erkek ve 3 kadın mahkûm bulunmuş, ay sonunda 3 kadın mahkûm salıverilmiştir. Ancak 2 erkek mahkûmun mahkumiyetleri devam etmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 33/99).

Tevkifhanede ise Heyet-i İntihamiye Dairesi tarafından işlemleri görülen 3 erkek mahkûm, 1918 yılının ocak ayında Daire-i İstintak tarafından işlemleri görülen 1 erkek mahkûm mevcuttur. Şubat ayında ise aynı daire tarafından 3 erkek mahkûmun daha işlemi yapılmıştır. Toplamda ise tevkifhanede 7 mahkûmun işlemi yapılmıştır. 1918 yılının mart ayı kayıtlarına bakıldığında ise hapishanenin koğuş ile görevli sayısında bir değişimin olmadığı, mart ayının başlangıcında cünha ve kabahat suçlarından dolayı 2 erkek mahkûmun, ay sonunda ise yine aynı suçtan 7 erkek mahkûmun toplamda ise 9 mahkûmun olduğu belirlenmiştir. Ay sonunda 6 mahkûm salıverilmiş, geriye 3 tutuklu kalmıştır. Tevkifhanede 1917 yılının sonundan kalan 2 erkek mahkûmun cünha ve kabahat suçundan dolayı tutukluluk durumları devam etmiştir. 1918 yılının ocak ayında ise aynı suçtan 1 erkek mahkûmun, mart ayında 1 erkek mahkûmun, Daire-i İstintak tarafından 1 erkek mahkûmun işlemleri yapılmış ve sene sonunda 5 mahkûmun olduğu saptanmıştır. Aynı yılın nisan ayı yoklama cetvelinde cinayet ve zimmet suçundan dolayı tutuklu bulunmamış, hafif suçlardan dolayı ay başında 3 erkek mahkûm, ay ortasında 5 erkek ile 2 kadın mahkûm olmak üzere ay içerisinde 10 mahkûm mevcuttur. Bunlardan ay

sonunda 5 erkek ve 2 kadın mahkûm serbest bırakılarak 2 erkek mahkûmun tutukluluk halleri devam etmiştir. Aynı ayın tevkifhane kayıtlarına bakıldığında ise 1918 yılının ocak ayında Heyet-i İntihamiye Dairesi tarafından işlemleri görülen 1 erkek mahkûm, nisan ayında Daire-i İstintak tarafından işlemleri yapılan 1 erkek ile 1 kadın olmak üzere toplamda 2 mahkûm olduğu belirlenmiştir. Sene sonunda ise tevkifhanede 3 mahkûm kalmıştır (BOA. DH. MB. HPS. M. 33/99).

Mut Hapishanesi'nde 2 erkek ve 1 kadın koğuşunun 1919 yılının ocak ayında hizmet vermeye devam etmiştir. Tutuklu durumuna bakıldığında ise cinayet ve zimmet davalarından dolayı mahkûmun bulunmadığı ancak cünha ve kabahat suçlarından dolayı 2 erkek mahkûmun olduğu saptanmıştır. Ay sonunda bu iki suçlu da tutukluluk süresinin bitmesi üzerine salıverilmişlerdir. Tevkifhanede ise bir önceki yıldan kalma Heyeti İntihamiyede işlemleri yapılan 2 erkek mahkûm ile Daire-i İstintak tarafından işlemleri yapılan 6 erkek mahkûmun olduğu toplamda ise 1919 yılına 8 mahkûmun aktarıldığı saptanmıştır. Bu tutuklular yıl boyunca ocak ayına kadar tutuklu kalmışlardır (BOA. DH. MB. HPS. M. 37/90).

1919 yılının şubat ay içerisinde cinayet, zimmet, cünha ve kabahat suçlarından dolayı mahkûmların olmadığı tespit edilmiştir. Tevkifhaneye ait yoklama cetveline bakıldığında ise mahkûmun olmadığı ancak bir önceki yıldan 4 erkek mahkûmun kaldığı ve bu mahkûmların ise işlemlerinin Daire-i İstintak tarafından yapıldığı belirlenmiştir. Ayrıca yapılan inceleme neticesinde hapishane görevlilerin kanunlara riayet ederek mahkûmlara iyi davrandıkları, mahkûmların bu hususta bir şikayetlerinin olmadığı ve sağlık durumlarının iyi olduğuna dair ifadeler de yer verilmiştir. Hapishanede doktor olmasa da küçük sıhhiye memurlarının görev icra ettiği ve muayene işlemlerinin bu yönde yapıldığı belirtilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 38/3). Mart ayı içerisinde Mut Hapishanesi'nde cinayet ve zimmet suçundan dolayı mahkûm bulunmamış ancak şubat ayında 5 kişinin mevcut olduğu ve bunlar mart ayının başlangıcında salıverilmişlerdir. Tevkifhanede ise mart ayında Daire-i İstintak tarafından işlemleri yapılan 1 erkek mahkûmun olduğu tespit edilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 37/92).

1919 yılının Nisan ayına ait Mut Hapishanesi yoklama cetveli incelendiğinde cinayet, zimmet, hafif suçlar olan cünha ve kabahatten dolayı tutuklunun bulunmadığı görülmektedir. Aynı ayın tevkifhane tutanağında ise mart ayında işlemleri Daire-i İstintak tarafından görülen 1 erkek mahkûmun olduğu ancak nisan ayında herhangi bir mahkûm işlemlerinin olmadığı anlaşılmaktadır. Hapishane ve tevkifhanede herhangi bir yolsuzluğun olmadığı

memurların ceza kanununun 453 ile 455. maddelerine uygun olarak riayet ettikleri, mahkumların herhangi bir şikâyet olmadığı, sağlık açısından da herhangi bir sorunun meydana gelmediği ve mahkumlar doktor kontrolünde olup muayene edildikleri belirtilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. M. 38/41).

Mayıs ayına ait Mut Hapishanesi'nin yoklama cetvelinde cinayet, zimmet, hafif suçlar olan cünha ve kabahat gibi suçlardan dolayı mahkûm bulunmamıştır. 2 erkek ve 1 kadın koğuşunun bulunduğu hapishanenin toplam mahkûm kapasitesi 16'dır. Tevkifhanenin Mayıs ayına ait yoklama cetvelinde herhangi bir mahkûm kaydına ulaşılmamıştır. Ancak Mart ayında 1 erkek mahkûmun işlemleri Daire-i İstintak tarafından yapılmıştır. Verilen talimatnamede hapishane ve tevkifhanede tutukluluk süreci bitip tahliye edilmeyen mahkûmun bulunmadığı, herhangi bir yolsuzluğun meydana gelmediği, mahkumların herhangi bir şikâyetinin olmadığı, sağlık durumlarının iyi olduğu, görevlilerin ceza kanununun ilgili maddelerine riayet ettikleri ve sağlık açısından herhangi bir sorunun olmadığı, muayene işlemlerinin anında yapıldığı kayıt altına alınmıştır (BOA. DH. MB. HPS. M. 38/67).

Temmuz ayında Mut Hapishanesi'nde cinayet, zimmet, cünha ve kabahat suçlarından dolayı tutuklu bulunmazken Daire-i İstintak tarafından işlemleri yapılan 2 erkek mahkûm bulunmuştur. Aynı yılın Ağustos ayında ise tevkifhanede 4 şahsın tutuklu bulunduğu saptanmıştır. 4 kişinin ikisi ise Temmuz ayından kalmıştır. Bu ay içerisinde tahliye edilen mahkûmun olmadığı belirtilmiştir. Eylül ayında ise cünha ve kabahat suçundan dolayı 3 erkek mahkûm mevcuttur. Tevkifhanede ise Temmuz ayında 2, Ağustos ayında ise 2 mahkûm yatmaktadır. Temmuz ayında bulunan 2 tutuklunun işlemleri Heyet-i İntihamiye Dairesi, Ağustos ayında bulunan 2 mahkûmun işlemleri ise Daire-i İstintak tarafından yapılmıştır. Temmuz ile Ağustos ay içerisinde işlemleri yapılan 4 mahkûmun da erkek olduğu saptanmıştır (BOA. DH. MB. HPS. 164/10).

Ekim 1919 yılına ait Mut Hapishanesi'nde cinayet ve zimmet suçlarından dolayı mahkûmun bulunmadığı ancak cünha ve kabahat gibi hafif suçlardan dolayı 3 mahkûm tutuklu bulunmuştur. Ekim aylarının sonlarına doğru ise bu 3 mahkûm salıverilmiştir. Bu mahkumların ise erkek olduğu anlaşılmaktadır. Kazada görev icra eden tevkifhanede ise Ağustos ayında cünha ve kabahat suçundan dolayı 1 erkek mahkûm, Heyeti İntihamiye Dairesi tarafından işlemleri yapılan 2 erkek mahkûm mevcuttur. Bu doğrultuda Ekim ayında üç mahkûmun olduğu söylenebilir. Hapishane ve tevkifhanede herhangi bir yolsuzluk ve sorunun yaşanmadığı ceza kanununun ilgili maddelerine görev icra edildiği ve sağlık probleminin yaşanmadığı belirtilmiştir (BOA. DH. MB. HPS.

M. 40/103). Kasım ayında Mut Hapishanesi'nde bir tutuklunun bulunduğu tespit edilmiştir. 1 erkek mahkûmun olduğu tahliye zamanının ise yaklaştığı belirtilmiştir (BOA. DH. MB. HPS. 41/1). Aralık ayında cinayet ve zimmet suçlarından dolayı herhangi bir tutuklunun olmamasıyla birlikte cünha ve kabahat suçundan dolayı 2 erkek ile 2 kadın almak üzere toplamda 4 mahkûm hapishanede yatmaktadır. Ancak ay sonunda kadın mahkumlardan birinin salıverilmesi üzerine ocak ayına aktarılan mahkûm sayısı 3 olmuştur (BOA. DH. MB. HPS. M. 41/21).

4. Mut Hapishane ve Tevkifhanesinin Sıhhi Durumu

Osmanlı hapishaneleri ile ilgili genel olarak en sık yapılan şikayetlerin sağlık koşulları ile mekânın mahkûm sayısı açısından yetersiz olmasıyla ilgilidir. Şikayetlerle dile getirilen bu rahatsızlıklar geçici önlemlerle giderilmeye çalışılmış, mahkûmların ve yerel idarecilerin talepleri tam anlamıyla karşılanamamıştır. Bu doğrultuda benzer sorunların yaşandığı bölgelerden biri de Mut kazası olmuştur (Şen, 2009: 208). Mut Hapishane ve Tevkifhanesinde tutulan mahkûmların sağlık durumlarına dair detaylı bilgiye ulaşılmamış olsa da 1902 yılında yapının sıhhi açıdan mahkûmların barınması için elverişli bir ortama sahip olmadığı tespit edilmiştir. Bu tespiti destekler nitelikte 2 Nisan 1902 tarihinde Dahiliye Nezareti ile Adliye Nezareti arasında meydana gelen yazışmalar gösterilebilir. Telgrafın içeriğine bakıldığında ise yapının rutubet ve nemden dolayı barınma için uygun bir ortama sahip olmadığı belirtilmiştir. Bu sebepten dolayı mahkûmların barınabilmesi için uygun ortamın oluşturulması ve sıhhi açıdan sağlıklı ortamın sağlanabilmesi için gerekli olan işlemlerin yapılması yönünde karar alınmıştır (BOA. DH. MKT. 522/78).

Mut Hapishane ve Tevkifhanesinin sağlık sorunlarından kaynaklı şikayetler 1909 yılında da devam etmiştir. Bu bağlamda 15 Ağustos 1909 tarihinde meydana gelen gelişme örnek gösterilebilir. Dahiliye Nezareti'nden Adana vilayetine çekilen telgrafta vilayet genelinde aktif olan hapishane ve tevkifhanelerdeki hekimlerin durumu ve hekim bulunmayan hapishaneye hekim görevlendirilmesi istenmiştir. Bu doğrultuda gerekli çalışmaların yapılması için Adana Sıhhiye Müfettişi Eşref Bey liderliğinde bir komisyon oluşturulmuştur. Komisyonun yapmış olduğu araştırmalar neticesinde daha önce vilayet genelinde yürütülen sağlık işleri için ayrılmış olan 150.000 kuruşluk bütçeden geriye 50.000 kuruş kaldığını tespit etmiştir. Komisyon belirlenen bu miktarı bu noktadaki eksikliğin giderilmesi için harcayacağını belirlemesinin yanı sıra vilayet genelinde yapmış olduğu araştırmalar neticesinde rapor hazırlanmıştır. Raporun içeriğine bakıldığında ise vilayet genelinde söz konusu

olan 18 beldede yapılan araştırmalar neticesinde 10'unda belediye hekimi görevliyken, 8 beldede ise hekimin bulunmadığı saptanmıştır. Hekimi bulunmayan beldelerde yaşayan ahali ile hapishanelerde bulunan mahkumların sağlık sorunu yaşaması durumunda ise çevre bölgelerde bulunan hekim veya hekim yardımcısına yönlendirilerek sağlık sorunu giderilmeye çalışılmıştır. Ancak birkaç bin nüfustan oluşan kazalarda ahali ve hapishanede tutuklu bulunan mahkumların sağlık sorunlarını gidermek amacıyla çalışmalar başlatılmıştır. Netice olarak aralarında Mut kazasının da bulunduğu Feke, Gülnar ve Karaisalı kazalarına mart ayından itibaren göreve başlaması için birer belediye hekiminin, bölgede daimî olarak bulunmak üzere görevlendirilmesi kararlaştırılmıştır. Tayin edilecek hekimlerin maaşları ise belediye tarafından ödenmesi hususunda çözüm yoluna gidilmiştir. Ancak Mut kazasına bir belediye hekiminin tayin edilmemekle birlikte kaza ahali ile hapishane mahkumlarının sağlık sorunları çevre bölgelerde bulunan belediye hekimleri aracılığı ile çözülmeye çalışılmıştır (BOA. DH. MUI. 15/15).

1909 yılının kasım ayında ise Mut kazasında bir hekiminin görev icra ettiği tespit edilmiştir. Ancak bu hekimin belediye tabibi olmamasıyla birlikte Mut Hapishanesi ile Tevkifhanesinde bulunan mahkumların sağlık sorunları ile ilgilenmemiştir. Ancak hasta mahkumların tedavisiz bırakılmayacağının belirtilmesiyle birlikte hasta olanların rahatsızlıklarının giderilmesi amacıyla bir an önce maaşlı belediye hekiminin atanması yönünde karar alınmıştır (BOA. DH. MUI. 34/24).

Sonuç

1890 yılından itibaren Mut Hükümet Konağı'nın alt katında bulunan odaların mahkumların tutulduğu yer olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Muhtemelen mahbes veya zindan olarak nitelendirilebilecek bu odaların çok önceden aynı amaçla kullanılmıştır. Belirlenen dönemde imparatorluk genelinde hapishanelerin hükümet konağı bünyesinde açıldığı tespit edilmiştir. Kadın mahkumların da bölgede sayıları gittikçe artmaya başlamakla birlikte 1912 yılından itibaren bölgede kadın mahkumların barınması amacıyla bir hane inşası veya kiralanması yolunda çalışmalar başlatılmıştır. Netice olarak aylık 50 kuruş kira bedeli ile bir hane kiralanarak 30 Nisan 1913 tarihinden itibaren kadın hapishanesi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kullanılan bu hanenin sahibesi de diğer bölgelerde kiralanılan haneler gibi gardiyan olarak görevlendirilmiştir.

Hükümet Konağı'nın alt katında bulunan hapishanenin fiziki yapı olarak mahkumların barınması için yetersiz olmasının yanı sıra ciddi sağlık sorunlarına da neden olduğu saptanmıştır. Mut Hükümet Konağı'nın altında bulunan hapishanenin fiziki yapısına yönelik şikayetlerin devam etmesi

neticesinde farklı tarihlerde tamirat çalışmaları için bütçe ayrıldığı saptanmıştır. Bu doğrultuda 1914 yılına kadar 1890, 1898, 1902, 1910, 1912 ve 1913 yıllarında hapishane ve tevkifhane tamirat ve tadilata tabi tutulmuştur. Yerel idarenin yeni bir yapıya ihtiyaç duyulduğunu belirtmesine rağmen merkezi yönetim bu ihtiyacı tadilat ve ilave yapılar inşa ederek gidermeye çalışmıştır. Fakat 1914 yılına kadar yapılan tüm çalışmalarda başarısız olduğu saptanmıştır. Nitekim yapının yetersizliği ve sağlık koşullarının uygun olmadığına yönelik şikayetlerin kesilmediği görülmektedir.

1914 yılına gelindiğinde ise imparatorluk genelinde mevcut hapishanenin ihtiyaçları karşılayamayacağı anlaşılmış ve İçel İli Mutasarrıflığı tarafından kazada bir hapishanenin inşa edilmesi için merkezi yönetim ile yazışmalar gerçekleştirilmiştir. Merkezi yönetim başlarda hapishanenin inşa talebine olumlu cevap vermemiş olsa da 1914 yılında yeni hapishanenin inşa edilmesi için çalışmalara başlanması kararı alınmıştır. Hapishanenin inşa sürecinin tamamlanması için bu dönemde toplamda 72.608 kuruş 90 para harcama yapılmıştır. Ancak hapishanenin yeni inşa edilmiş olmasına rağmen bazı bölgelerinin tahrip olması nedeniyle hapishanenin fiziki yapısıyla ilgili şikayetler devam etmiştir. Bu şikayetler doğrultusunda gerek mevcut yapının tahrip olan alanlarının onarılması gerekse yetersiz olan mahallere ek yapıların yapılması amacıyla 1915 ve 1918 yıllarında hapishane tekrar tadilata tabi tutulmuştur. Hapishanenin tadilatına yönelik harcamaların giderleri ise genel olarak mahalli ve merkezi yönetim tarafından karşılanmıştır. Tadilat masraflarının yanı sıra devlet tarafından karşılanan diğer giderler ise mahkûmların sağlık, yiyecek, çalışanların maaşları ve kiralanan hanelerin kira bedelleri olmuştur.

Mut Hapishane ve Tevkifhanesinde çalışan görevliler genel olarak gardiyanlardan oluşmaktadır. Hapishanenin kazada bulunmasından dolayı müdür veya kâtibin görev yaptığına dair bilgi tespit edilememekle birlikte genel olarak farklı dönemlerde görev yapan bir gardiyanın görev icra ettiği tespit edilmiştir. Bu gardiyanın aylık maaşı 1920 yılına kadar 150 ile 200 kuruş arasında değişiklik göstermekle birlikte 1920 yılında bu maaş 600 kuruş olmuştur. Hapishanede görev yapan memurlar ile ilgili genel bir değerlendirme yapılacak olunursa görevlilerin nitelik ve nicelik açısından yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Hapishanede ve tevkifhanede barınan tutukluların istatistiki bilgilerine dair farklı tarih ve aylarda tutulan yoklama cetvellerinden detaylı bilgi edinilmiştir. Bu doğrultuda elde edilen bulgulardan hareketle imparatorluk genelinde olduğu gibi 1890 ile 1920 yılları arasında Mut kazasında da mahkûm olan kişilerin tutukluluk sürelerine göre mahkûm ve mevkuf,

cinsiyetlerine göre kadın ile erkek, inançlarına göre Müslüman ve Gayrimüslim, işledikleri suçlara göre ise cinayet, cünha, kabahat ve zimmet suçları olarak tasnif edilmiştir.

Mahkûm sayısında artışın yaşanması hapishanede barınma sorununu beraberinde getirmekle birlikte sağlık sorunlarının da oluşmasına neden olmuştur. Nitekim yaşanan yer sıkıntısı ve sağlık sorunları Mut Hapishanesi'ne özgü bir durum olmamakla birlikte vilayet genelinde hatta imparatorluk genelinde aktif olan hapishanelerin temel sorunu olmuştur. Mahkumların sağlık durumları ile ilgili detaylı bilgiye sahip olmamakla birlikte kaza olması hasebiyle bölgede belediye hekiminin bulunmadığı, hasta mahkumların çevre bölgelerde bulunan hekimler aracılığı ile tedavi edilmeye çalışıldığı tespit edilmiştir. Hapishanede bulunan tutuklulara dair sağlık problemlerinden dolayı af getirilmesine yönelik bilgilere dair veriler bulunmamaktadır. Ancak 5 Temmuz 1909 tarihinde tutuklanarak 27 Haziran 1912 tarihine kadar tutukluluk halinin devam etmesine dair karar verilen Kasap Nihabet Efendi için sağlık problemlerinden dolayı merkezi yönetim tarafından af talebinde bulunulmuştur. Ancak talebin ne yönde neticelendiğine dair bilgi elde edilememiştir.

Son olarak Mut Hapishanesi ile Tevkifhanesinde tutuklu bulunan mahkumların istatistiki bilgilerine dair veriler, sağlık durumlarına dair bilgiler, hapishane ve tevkifhanenin fiziki yapısına ve sorunlarına dair problemlerin yanı sıra çalışanlarla ilgili veriler sıklıkla önceleri İçel İli Mutasarrıflığı aracılığı ile Zaptiye Nezareti'ne bu nezaretin kaldırılmasıyla birlikte ise Dahiliye Nezareti'ne aktarılmıştır.

Kaynakça**Arşiv Belgeleri (Başbakanlık Osmanlı Arşivi)**

BEO. 3762/282150, 3739/280376.

DH. MB. HPS, 144/102, 79/30, 12/13, 143/19, 41/33, 112/26, 15/64, 15/64, 154/14, 159/46, 165/40, 114/22, 164/10, 74/19, 41/1, 112/26, 42/35.

DH. MB. HPS. M. 96/13, 43/28, 112/26, 53/1, 8/46, 17/15, 15/23, 54/3, 21/22, 16/67, 21/28, 23/12, 19/77, 30/10, 30/42, 30/86, 31/33, 32/77, 18/48, 30/29, 51/60, 37/89, 33/99, 37/90, 38/3, 37/92, 38/41, 38/67, 40/103, 41/21, 16/68, 11/84, 31/82.

DH. MKT. 1804/125, 522/78.

DH. MUİ. 131/41, 34/24, 15/15, 58/2.

DH. TMIK. S. 23/40, 38/8, 40/9.

ML. EEM. 828/59, 825/41.

Yazılı Kaynaklar

Arslan, A. (1997). *Mütareke Döneminde Suç Unsurları ve İstanbul Hapishaneleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Arslan, R. (2019). "20. Yüzyılın Başlarında Devrek Hapishanesi". *Turkish Studies Historical Analysis*, 14 (4), 735-748. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.39912>.

Akın, H. (2011). "Osmanlı Devleti'nde Hapishane Islahatına Dair 1893 Tarihli Bir Nizamname Örneği". *History Studies*, 3(3), 43-66.

Adak, U., (2006). *XIX. Yüzyıl Sonları ve XX. Yüzyılın Başlarında Aydın Vilayeti'ndeki Hapishaneler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Artuk, M. E., Mehmet E. A., (2016). "Hapis Cezalarının ve Cezaevlerinin Tarihi Gelişimi", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 21 (2), 143-185. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/27556/289424>.

Atar, Z. (2011). "20. Yüzyıl Başlarında Turgutlu Hapishanesinin Genel Durumu", *Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 9, S. 1, (2011), 87-101. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cbayarsos/issue/4068/53725>.

Avcı, M. (2004). "Osmanlı Hukukundaki Gelişmelere Genel Bir Bakış", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12 (3-4), 87-159. <https://doi.org/10.15337/SUHFD.2017.191>.

Balı, M. (2021). *Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumları ve Tipleri (1923-2018)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bardakoğlu, A., (1997). “Hapis”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 16, İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.

Bilirli, T., (2018). “20. Yüzyılın Başlarında Urfa Hapishanesinin Genel Durumu”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (57), 92-103. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2429>.

Dalyan, G. M., (2018). “Son Dönem Osmanlı Hapishanelerindeki Yaşam Koşulları Üzerine Bir Değerlendirme: Malatya Sancağı Hapishaneleri”, *Route Educational and Social Science Journal*, 5 (14), 1369-1379. DOI: 10.17121/ressjournal.1712

Daşcıoğlu, K. (2017). “XX. Yüzyıl Başlarında Dinar (Geyikler) Hapishanesi”. *Belgi Dergisi*, 13 (1), 316-331. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/belgi/issue/35062/388916>.

Demiryürek, H. (2016). “Hüdavendigâr Vilayetinde Hapishaneler ve Mahpuslar (1914-1917)”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (42), 552-562. <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/prisons-and-prisoners-in-hudavendigar-province-19141917.pdf>.

Demirbaş, T., (2010). “Hurriyeti Bağlayıcı Cezaların ve Cezaevlerinin Evrimi”, *Hapishane Kitabı* (Ed), Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun, İstanbul: Kitapevi. 3-40.

Demirkol, K., (2012). *II. Meşrutiyet Döneminde Edirne Vilayeti Hapishaneleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Devellioğlu, F., (2010). *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lügat*. (26. Baskı). Ankara: Ak Aydın Kitabevi.

Eren, M. (2013). “Osmanlı’dan Günümüze Türkiye Hapishanelerinin Üç Dönemi”. *Toplum ve Kuram Dergisi*, (8), 93-110.

Foucault, M. (1992). *Hapishane’nin Doğuşu*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay). (6. Baskı). İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.

Gönüllü, A. R. (2011). “Osmanlı Devleti’nin Son Döneminde Isparta Hapishanesi (1867-1920)”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (29), 349-392. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sutad/issue/26255/276557>.

Güneş, M. (2017). "Osmanlı Devleti'nin Son Dönemlerinde Kırşehir Hapishanesi (1873-1919)". *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (14), 64-84. DOI: 10.16989/TIDSAD.1401.

Güneş Yağcı, Z. Nalbant, E. (2016). İstanbul Tersane Zindanı. IV. *Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu*, 22 Mayıs 2016, (Ed) M. E. Feridun, Akyıldız, A. Safa Gürkan, E. İstanbul.

Gümüşsoy, E., (2006). 19. Yüzyıl Sonu ve 20. Yüzyıl Başlarında Gebze Hapishanesi. *Uluslararası Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu*, 2-4 Mayıs 2014, (Ed) Haluk Selvi, M. Bilal Çelik, Kocaeli.

Hanılçe, M. Şeyhoğlu, E. (2020). "Osmanlı Devleti'nde Bir Ceza İnfaz Kurumu Olarak Hapishaneler ve Kadınlar". *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 405-436. DOI: 10.30692/siad.745234.

Köse, O. (2007). "XVIII. Yüzyıl Sonları Rus ve Avusturya Savaşları Esnasında Osmanlı Devleti'nde Bir Uygulama: İstanbul'da İçki ve Fuhuş Yasağı". *Turkish Studies*, 2 (1), 104-123. DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.37>.

Olpak Koç. C. (2020). "Kadın (Nisa) Hapishaneleri Bağlamında "Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu" ve "Bursa Cezaevi" Anı/Romanlarında Kadın Gardiyanlar". *Adalet Dergisi*, 1 (64), 607-628. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/adaletdergisi/issue/56065/772368>.

Öntuğ, M. M. YILMAZ, B. (2021). XIX. Yüzyılın Sonları-XX. Yüzyılın Başlarında Rize Hapishanesi'nin Genel Durumu. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, XVIII (69), 57-69. DOI: 10.12787/KARAM1651.

Özçelik, M., (2011). "Mütareke Dönemi'nde Osmanlı Hapishanelerinin Durumu", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 7 (14), 16-39. http://www.ctad.hacettepe.edu.tr/7_14/2.pdf.

Öztürk, N., (2010). "Osmanlılarda Hapis Olayları (1300-1512)", *Hapishane Kitabı* (Ed) Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun), İstanbul: Kitapevi. 101-129.

Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü III*. (1. Baskı). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Parlakoğlu, G. (2018). *II. Abdülhamit Dönemi Hapishanelerin Genel Özellikleri ve Uygulamaları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sunay, S. (2018). Son Dönem Osmanlı Taşra Hapishanelerine Bir Örnek: Bolvadin Hapishanesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1), 43-66. DOI NO: 10.5578/jss.66809.

Sülekar, Y. (2019). 19. Yüzyıl Sonu ve 20. Yüzyıl Başlarında Teke Sancağı'nda Hapishaneler (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Saner, Y., (2007). "Osmanlı'nın Yüzlerce Yıl Süren Cezalandırma ve Korkutma Refleksi: Prangaya Vurma", *Osmanlıda Asayiş, Suç ve Ceza 18-19. Yüzyıllar* (Ed) Noemi Levy, Alexandre Toumarkine, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. 163-179.

Şen, Ö., (2007). *Osmanlı'da Mahkûm Olmak*. (1.Baskı). İstanbul: Kapı Yayınları.

Şen, H., (2007). "Osmanlı'da Hapishane Mefhumu", *Osmanlıda Asayiş, Suç ve Ceza 18-19. Yüzyıllar* (Ed) Noemi Levy, Alexandre Toumarkine, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. 200-211.

Şimşek, E., (2017). "XX. Yüzyıl Başlarında Trabzon Hapishanesi (1900-1914)", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 23, 143-162. <https://doi.org/10.18220/kid.350571>.

Tamgörgü, A. B. (2020), "Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Galatasaray Tevkifhanesi", *VAKANÜVİS-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 478-499. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/998329>.

Tan, H. (2020). Osmanlı Devleti'nde Hapishanelerin İslah Çalışmalarına Dair Bir İnceleme: Çarşamba Hapishanesi. *History Studies*, 12 (3), 1057-1084.

Tanış, C. (2018). Osmanlı Devleti'nde Hapishane İslahatı: Muş Hapishanesi Örneği (1908-1914). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (57), 141-146. DOI:10.17719/jisr.2018.2433.

Tekin. S. (2006). XX. Yüzyılın Başlarında Aydın Vilayeti ve Mülhakatındaki Hapishanelerin Genel Durumu. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (4), 65-77.

Tekin, S., Özkes, S., (2008). "Cumhuriyet Öncesi Türkiye'de Hapishane Sorunu", *ÇTTAD*, VII (16-179, 187-201. <http://hdl.handle.net/20.500.12397/4781>.

Temel, M., (2009). "XX. Yüzyılın Başlarında Menteşe Sancağı Hapishaneleri", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 26, 109-135. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sutad/issue/26262/276669>.

Toumarkine, A., (2007). "Fransa'da suç ve Cezaevleri ile İlgili Tarih Yazımı Üzerine Birkaç Değerlendirme (18. Yüzyıl Sonu-20. Yüzyıl Başı)", *Osmanlıda Asayiş, Suç ve Ceza 18-19. Yüzyıllar* (Ed) Noemı Levy, Alexandre Toumarkine, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. 33-45.

Türkkan, H. (2020). XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Hapishaneleri (Ereğli Hapishanesi Örneği). *Turkish Studies-Historical Analysis*, 15 (1), 262-272. DOI:<http://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.41427>.

Tüzün, N. (2021). "Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı Hapishanelerinde ve Tevkifhanelerinde İaşe Sorunu", *History Studies*, 13 (6), 1927-1949. Doi.10.9737/hist.2021.1066.

Umar, N. Can, C. (2019). Adana Vilayeti Hükümet Konakları. *Megaron Dergisi*, 14(4), 530-543. DOI:10.14744/megaron.2019.59489.

Yıldız, G. (2002). *Osmanlı Devleti'nde Hapishane Islahatı (1839-1908)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldız, G. (2012). *Mapusane-Osmanlı Hapishanelerinin Kuruluş Serüveni (1839-1908)*. (1. Baskı). İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Yıldız, Ö., (2015). "Osmanlı Hapishaneleri Üzerine Bir Değerlendirme: Karesi Hapishanesi Örneği", *Akademik Bakış Dergisi*, 9 (17), 91-111. <https://doi.org/10.19060/gab.10180>.

Yılmaz, İ., (2019). "Osmanlı Devleti Son Döneminde Adana Hapishanesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (4), 1411-1431. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.516926>.

EK 1. 1914 Yılı Mersin Hapishanesi'nin İnşaat Masrafları

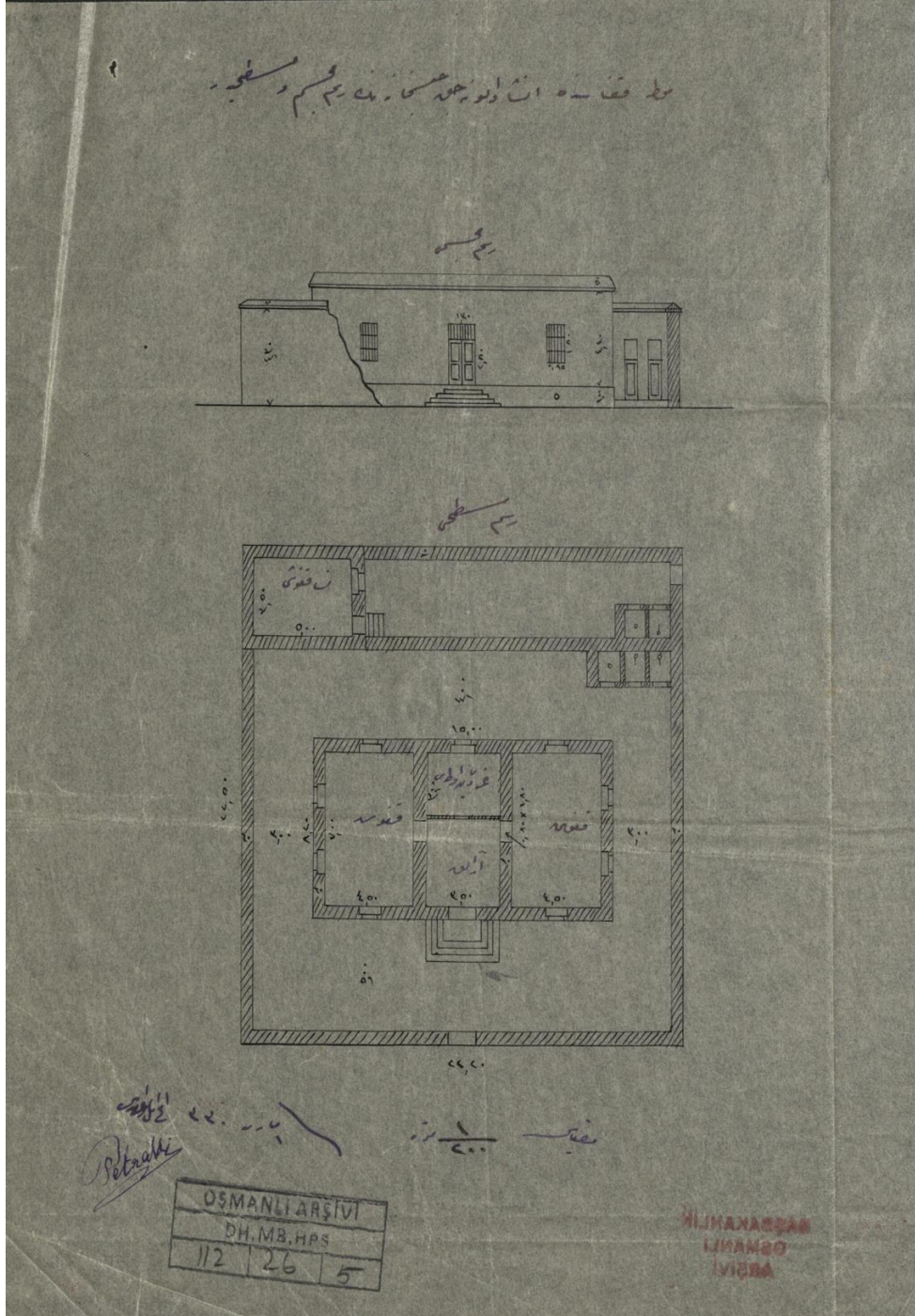
İnşaat Türü	İka-ı Nişan	Ebat			Miktar
		Uzunluk	Genişlik	Derinlik	Osmani
Toprak Hafriyat					
Erkek Hapishanesi temel hafriyatı	1	57,60	0,80	1,50	69,12
Erkek Hapishanesi taş zemini	1	4,00	2,00	0,80	6,40
Kadın Hapishanesi temel hafriyatı	1	19,40	0,80	1,50	23,28
Kadın Hapishanesi zemini	1	1,20	1,00	0,50	0,60
Havale duvarların temel hafriyatı	1	95,30	0,80	1,00	76,24
Adi Taş ile Harici İnşaatı					
Erkek Hapishanesi temelden tabana kadar döşeme	1	57,20	0,70	1,00	40,04
Erkek Hapishanesi temelden çatıya kadar döşeme	1	58,00	0,60	4,40	153,12
Erkek Hapishanesi çatı hörgücü	1	44,40	0,50	0,50	5,55
Kadın Hapishanesi temel üstünden tabana kadar döşeme	1	19,00	0,70	1,00	13,30
Kadın Hapishanesi tabanından çatısına kadar döşeme	1	19,40	0,60	4,40	51,22
Kadın Hapishanesi çatı hörgücü	1	19,50	0,50	0,50	2,43
Umumi havale duvarın hörgücü	1	94,50	0,70	0,50	16,54
Pencere boşlukları gideri	1	1,00	0,60	2,00	12,00
Kapı boşlukları gideri	3	1,00	0,60	2,00	3,60
	1	1,50	0,60	2,80	2,52
Adi taş ile haricinin inşaatın toplamı					363,48
Avlu ve Duvarlar					
Adi taş ve toprak çamurla avlu ve duvarın kuleleri					76,24
Taş ve toprak çamurla avlu duvarı					239,64
Erkek Hapishanesi koşuollarının taban ve takım çapları	100	5,00	0,08	0,17	

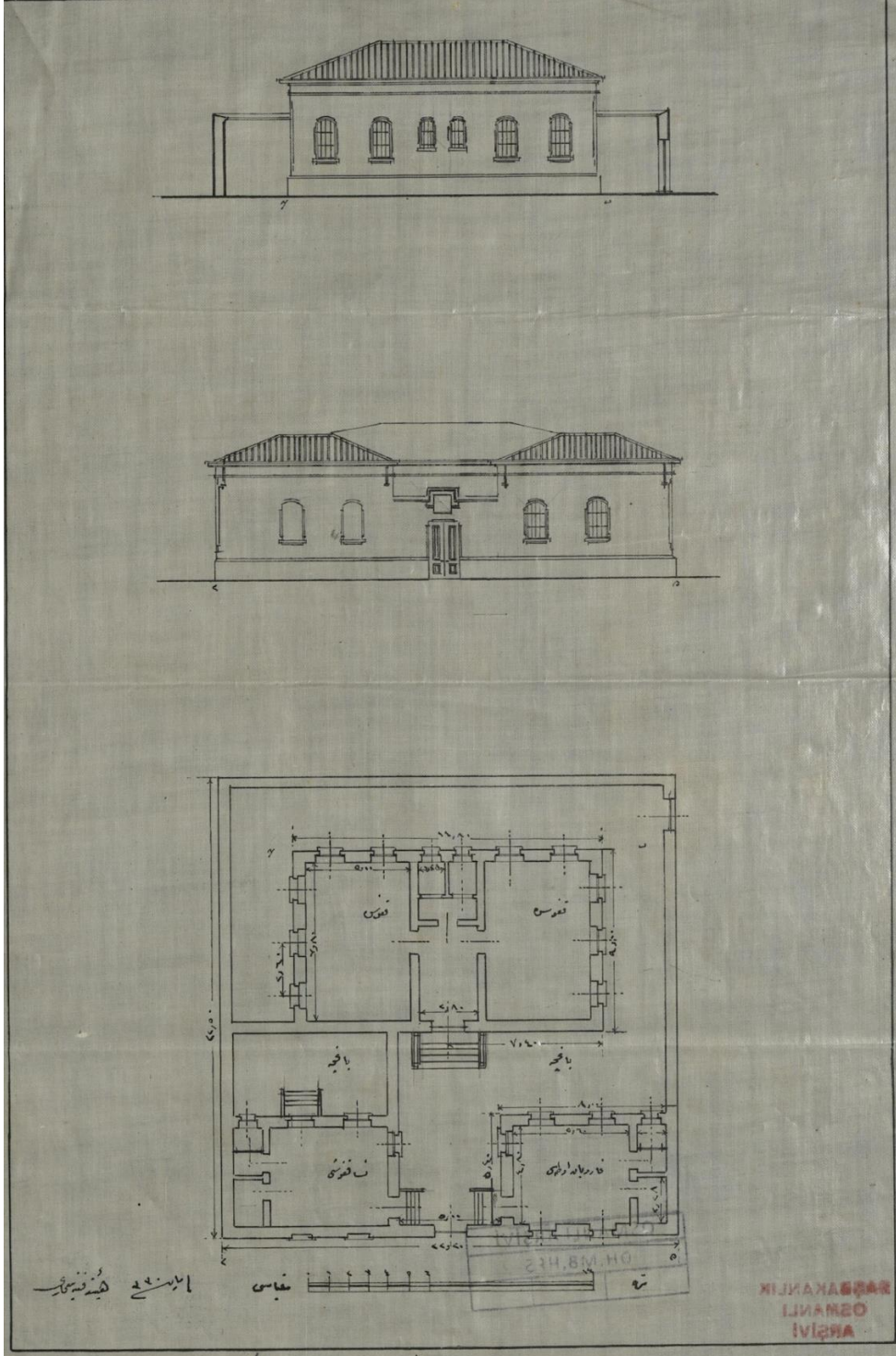
EK 1 (Devamı)

İnşaat ve Eşya Hesabı					
Erkek Hapishanesi gardiyan odasıyla aralık mahalının taban ve takım çapları	50	4,00	0,08	0,17	
Kadın Hapishanesi koğuşunun taban ve tam çapları	36	4,00	0,08	0,17	
Umumi duş ve tam tahtaları	350	3,00	0,22	0,025	
Avlu duvarların üç sıra çift hayatlı ve köşeli duvarlar	260	4,00	0,08	0,18	
Pencere çerçeveleri, cam ve takımı	10		0,85	1,80	15,30
Kapı makas ve takımı	5		0,80	1,80	7,20
Cümle kapısının makas ve takımı	1		1,30	2,80	3,64
Havale kapısına makas ve takımı	1		1,30	2,00	2,60
İnşaat malzeme çeşitleri					
Pencere demirleri		50	20		
Genel iç ve dış divan					
Genel masraflar					
Kademhanelerin genel masrafları					
Muhtelis çivi	170				
Pencere ve kapıların adi ahşabı	20				
Genel Toplam					31,582 kuruş

Kaynak: (BOA. DH. MB. HPS. 112/26).

EK 2. 14 Mart 1914 Tarihli Mut Hapishanesi

Kaynak: (BOA. DH. MB. HPS. 112/26).